

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSTIETEEN YKSIKKÖ

Jaakko Tienari

VAPAAKAUPAN JA PÄÄOMANLIIKKEIDEN VAPAUTUKSEN VAIKUTUS
LÄNSIMAISEN PALKANSAAJAN ELINTASOON

Taloustieteen
pro gradu –tutkielma

Taloustieteen maisteriohjelma

VAASA 2017

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
KUVIOLUETTELO	5
TIIVISTELMÄ	7
1. JOHDANTO	9
2. VAPAAKAUPAN JA PÄÄOMANLIIKKEIDEN HISTORIA	12
3. ARGUMENTIT VAPAAKAUPAN PUOLESTA	16
4. KIRJALLISUUSKATSAUS	18
4.1 Vapaakauppa ja pääomanliikkeiden vapautus	18
4.2 Muut tutkimukset	21
4.3 Kommentit	24
5. TULOJEN KEHITYS	27
5.1 Palkkakehitys länsimaissa	27
5.2 Muu talouden kehitys	35
6. PALKKAKEHITYKSEN TULEVAISUUS	40
7. PROTEKTIONISMIN VAIKUTUKSET	48

8. VAPAAKAUPAN POLITIIKKA	54
9. JOHTOPÄÄTÖKSET	57
LÄHDELUETTELO	61

KUVIOLUETTELO**sivu**

Kuvio 1. Alimman 90%:in keskimääräinen palkkojen kehitys Yhdysvalloissa.	9
Kuvio 2. Yhdysvaltain tuontitullien kehitys.	12
Kuvio 3. Pääomanliikkeiden sääntelyn määrän kehitys kehittyneissä ja kehittyvissä maissa.	14
Kuvio 4. Pääomavirrat kehittyneissä ja kehittyvissä maissa.	14
Kuvio 5. Tulonjaon epätasa-arvon kehitys.	20
Kuvio 6. Tulojen kumulatiivinen kasvuaste eri kansainvälisissä tuloluokissa.	22
Kuvio 7. Alimman 90%:in keskimääräinen palkkojen kehitys eri OECD-maissa.	27
Kuvio 8. BKT per capita ja kotitalouksien mediaanitulojen kehitys OECD-maissa.	29
Kuvio 9. Rikkaimman 10%:in osuus kokonaistuloista eri kehittyneissä maissa pääomatulot mukaan luettuna.	30
Kuvio 10. Rikkaimman 0,1%:in osuus tuloista prosentteina Yhdysvalloissa.	31
Kuvio 11. Rikkaimman 1%:in osuus kokonaistuloista pääomatulot mukaan luettuna.	32
Kuvio 12. Rikkaimman 1%:in osuus kokonaistuloista englantia puhuvissa maissa.	33
Kuvio 13. Rikkaimman 1%:in osuus kokonaistuloista Manner-Euroopassa ja Japanissa.	34
Kuvio 14. Korkeimpien tuloluokkien verotuksen kehitys eri maissa.	35
Kuvio 15. BKT per capita kasvu OECD-maissa.	36
Kuvio 16. BKT per capita kasvu Yhdysvalloissa.	36
Kuvio 17. Amerikkalaisten julkisten osakeyhtiöiden markkina-arvo suhteessa BKT:hen.	38
Kuvio 18. Julkisten kotimaisten osakeyhtiöiden arvo suhteessa BKT:hen OECD-maissa.	38
Kuvio 19. BKT per capita eri maissa.	41
Kuvio 20. Palkkojen kasvu Yhdysvalloissa eri tuloluokissa vuosina 1979-2011.	49
Kuvio 21. Rikkaimman 10%:in osuus tuloista Yhdysvalloissa.	51

VAASAN YLIOPISTO
Kauppätieteellinen tiedekunta**Tekijä**

Jaakko Tienari

Tutkielman nimi

Vapaakaupan ja pääomanliikkeiden vapautuksen vaikutus länsimaisen palkansaajan elintasoon

Ohjaaja

Juuso Vataja

Tutkinto

Kauppätieteiden maisteri

Yksikkö

Taloustiede

Koulutusohjelma

Taloustieteen maisterinohjelma

Aloitusvuosi

2015

Valmistumisvuosi

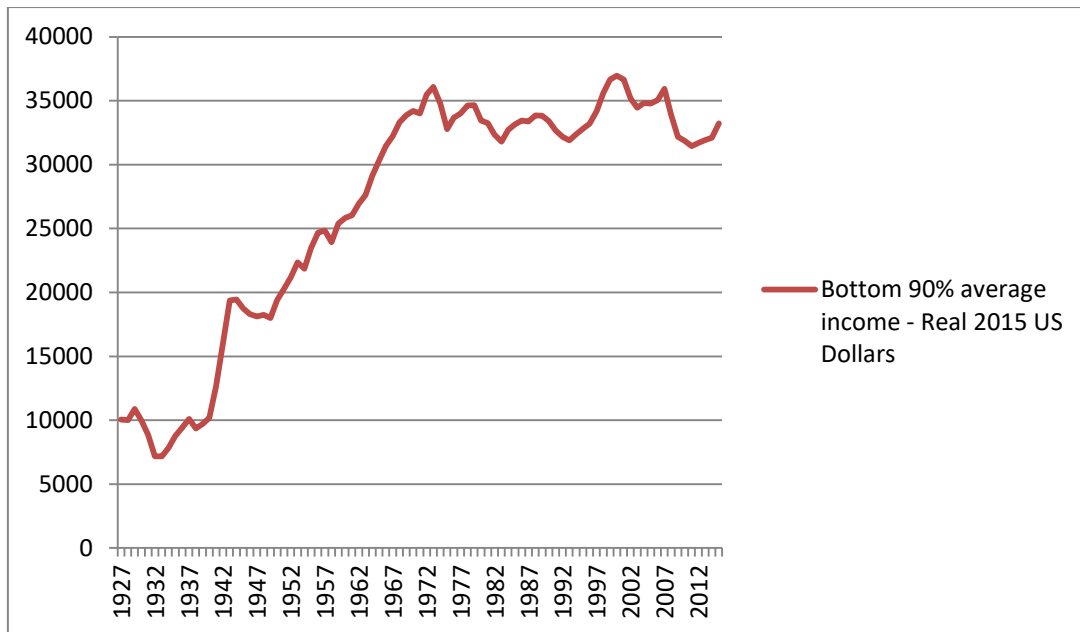
2017

sivumäärä: 67**TIIVISTELMÄ**

Monissa länsimaissa tavallisen palkansaajan palkkakehitys on ollut erittäin hidasta 1970-luvulta lähtien. Yhdysvalloissa alimman 90%:in keskimääräinen palkkataso kasvoi vuosina 1927-1973 noin 3,5-kertaiseksi, mutta nykyään se on lähes samalla tasolla kuin 1970-luvun alussa. Nämä palkat kasvoivat tällä aikavälillä nopeammin kuin BKT per capita, mutta sen jälkeen yhteys talouskasvun, teknologisen kehityksen ja koko talouden tuottavuuden kasvun kanssa katkesi. Useissa muissa länsimaissa alimman 90%:in palkat ovat nyt lähellä 1970-luvun tasoa, vaikka toisen maailmansodan jälkeen nämä palkat kasvoivat huomattavasti nopeammin kuin Yhdysvalloissa. Myös mediaanitulojen kasvu on ollut hidasta esimerkiksi Yhdysvalloissa, Saksassa, ja Kanadassa. Palkkakehityksestä tehdyt tutkimukset ennustavat hyvin matalaa palkkojen kasvua länsimaissa tulevaisuudessa. Niissä usein pohditaan sitä, että tuleeko seuraavasta sukupolvesta köyhempi kuin sitä edeltänyt sukupolvi. Tutkielman tarkoitus on selvittää, miten vapaakauppa ja pääomanliikkeiden vapautus vaikuttavat palkkakehitykseen länsimaissa. Se perustuu taloustieteelliseen kirjallisuuteen sekä historialliseen tilastotietoon. Yhdysvalloissa ulkomaille investoimista rajoittavien pääomanliikkeiden rajoitusten purkaminen tapahtui vuoteen 1974 mennessä. Muissa länsimaissa se tapahtui pääasiassa 1970- ja 1980-luvuilla. Taloustieteilijöiden yleinen mielipide tukee ajatusta siitä, että vapaakauppa ja ulkoistaminen voivat alentaa vähän koulutettujen työntekijöiden tulojen kasvua, koska heille löytyy enemmän kilpailijoita köyhistä maista. Koulutuserot maiden välillä ovat kuitenkin pienentyneet, ja nykyään ulkoistetaan esimerkiksi asianajajia ja insinöörejä. Kansainvälisten palkkaerojen teoreettinen perustelu on erot fyysisen pääoman määrässä tai tuotantoteknologian tasossa. Nämä erot kuitenkin tasoittuvat ainakin osittain kansainvälisten yritysten sisällä. Yhdysvalloissa ainoastaan rikkain 1% on 1970-luvun jälkeen kasvattanut tulojaan historialliseen kehitykseen verrattuna nopeaan tahtiin. Länsimaissa osakemarkkinat ovat menestyneet keskimäärin erittäin hyvin. 1970-luvulta alkoi länsimaissa selvästi hitaamman talouskasvun aikakausi. Tutkimuksissa tehdyissä ennustuksissa hidasta talouskasvua pidetään mahdollisena myös tulevaisuudessa, vaikka esimerkiksi automaatioteknologiassa tapahtuu erittäin merkittävää kehitystä. Muita mahdollisia selityksiä palkkakehityksen hitaudelle kritisoidaan tutkimuksissa.

AVAINSANAT: vapaakauppa, ulkoistaminen, palkkakehitys, protektionismi

1. JOHDANTO

Kuvio 1. Alimman 90%:in keskimääräinen palkkojen kehitys Yhdysvalloissa. (The World Wealth and Income Database)

Tavallisen palkansaajan palkkataso Yhdysvalloissa ei ole kasvanut 1970-luvun alun jälkeen ollenkaan, vaikka tänä aikana on tapahtunut merkittävää teknologista kehitystä, ja olosuhteet ovat muutenkin olleet suotuisat taloudelliselle kehitykselle. Se, että mistä tämä johtuu, on kysymys, johon taloustieteen valtavirta ei ole mielestäni antanut tarpeeksi hyvää vastausta.

Useimmilla meistä on jonkinlainen mielikuva siitä, miten amerikkalainen keskiluokka eli 1960-luvun lopussa. Ja todennäköisesti tämä mielikuva ei eroa kovinkaan paljon siitä, miten ihmiset elävät länsimaissa nykyään. Talot olivat samanlaisia, ja autoja oli saman verran, vaikka ne ovatkin kehittyneet laadukkaammiksi. Ihmisten tekemät työajat olivat suurin piirtein samanlaisia, mikä pitää paikkansa myös todellisuudessa (Jones 2015). 1960-luvun lopun amerikkalaista keskiluokkaa edustava henkilö ei löytäisi, tietokonetta lukuun ottamatta, kovinkaan montaa asiaa nykyajan länsimaisesta kodista, jota hän ei tunnista ja osaisi käyttää. Tietokoneiden kehitys ei ole merkityksellön yksityiskohta, mutta se itsessään ei ole kuitenkaan riittävä asia kääntääkseen huomion pois siitä, että suurelta osin meidän elämämme ovat hyvin samanlaisia kuin mitä ne olivat Yhdysvalloissa puoli vuosisataa sitten. Tavallisen amerikkalaisen näkökulmasta

viimeiseen viiteen vuosikymmeneen ei ole ollut kovinkaan paljon merkittävää taloudellista kehitystä.

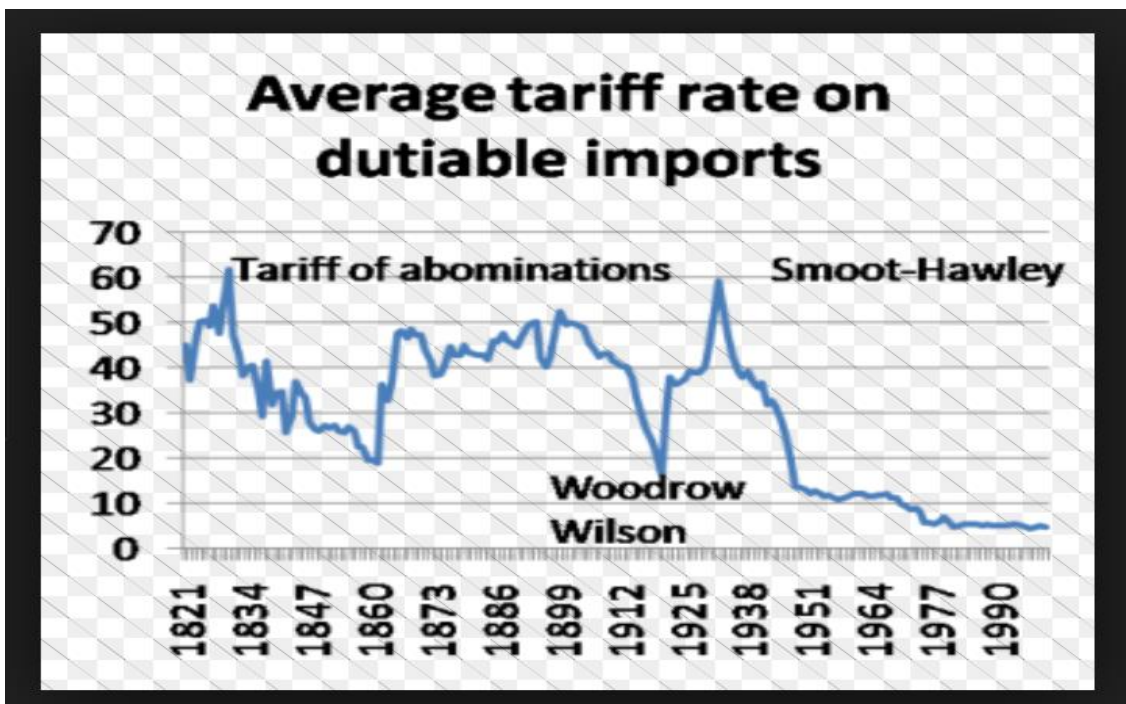
Historiallisesti tämä on hyvin poikkeuksellista. 1920-luvun ja 1970-luvun välisenä aikana Yhdysvalloissa tapahtui merkittävää kehitystä, vaikka tällä aikavälillä tapahtui toinen maailmansota ja 1930-luvun suuri lama, joka myös näkyy syvänä kuoppana palkkakehityksessä. (kuvio 1) Toisen maailmansodan jälkeen kehitys jatkui nopeaa tahtia, ja todella moni asia muuttui sodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Nykyisen kaltainen kulutusyhteiskunta syntyi näinä vuosikymmeninä. Autojen ja televisioiden määrä kasvoi huomattavasti, ja useimmat kodinkoneet yleistyivät tänä aikana. (PBS 2013) Elintaso Yhdysvalloissa vuonna 1950 oli yksi maailman korkeimmista. (The World Bank 2016) Eli toisin kuin Euroopassa, Yhdysvalloissa ei voida puhua sodan jälkeisestä kasvusta, koska Yhdysvalloissa ei koettu samanlaista tuhoa kuin Euroopassa. Palkkatilastot kertovat samanlaisen tarinan. Vuosien 1927 ja 1973 välillä alimman 90%:in keskimääräiset ostovoimakorjatut palkat kasvoivat noin 3,5-kertaisiksi (kuvio 1). Moni asia on muuttunut 1960-luvun jälkeen. Informaatioteknologian vallankumous on lähtenyt tänä aikana erittäin hyvään vauhtiin, ja tietokoneista on tullut kaikkien perusoikeus. On paljon uusia teknologioita, ja vanhojen tuotteiden laatu on parantunut, mutta ostovoima sinänsä ei ole juurikaan muuttunut.

Jos mietitään, että mistä tämä palkkojen kasvun pysähtyminen voisi johtua, niin mahdollisia vaihtoehtoja on ainakin viisi kappaletta. Ensimmäinen niistä on maahanmuutto. Toinen on teknologian kehitys. Kolmas on sota, suuri lama tai joku muu vastaava. Neljäs on ammattiliittojen vallan väheneminen. Viides on vapaakauppa, pääomanliikkeiden vapautus ja ulkoistaminen. Merkittävää teknologista kehitystä on tapahtunut jo monta sataa vuotta, ja ostovoimakorjatut palkat ovat aina nousseet. Jos tämä yhteys teknologian ja useimpien palkansaajien palkkojen kehityksen välillä katkesi 1970-luvulla, niin silloin pitää pystyä selittämään, mistä se johtuu. Maahanmuutto on looginen vaihtoehto, mutta tutkimukset eivät tue tätä ajatusta, kuten myöhemmin osoitan. Yhdysvallat ei ole kokenut mitään sellaista tapahtumaa 1970-luvun jälkeen, joka voisi selittää palkkakehityksen. 1930- ja 40-luvuilla oli lama ja maailmansota, mutta laman jälkeen palkat kasvoivat entistä nopeampaa tahtia (kuvio 1). Ammattiliitoilla on voinut olla jonkin verran vaikutusta, mutta kuten myöhemmin osoitan, se vaikutus on todennäköisesti ollut pieni. Saatavilla oleva todistusaineisto viittaa siihen, että pääomanliikkeiden vapautus, ulkoistaminen ja vapaakauppa ovat selvästi suurin syy hitaalle palkkojen kasvulle.

Keskityn ennen kaikkea Yhdysvaltoihin, koska se on tässä mielessä merkittävin länsimainen talous. Yhdysvalloissa BKT per capita on huomattavasti suurempi kuin OECD-maissa keskimäärin. Vuonna 1970 se oli melkein kaksinkertainen (The World

Bank 2016). Toteutunut kehitys Yhdysvalloissa, jossa tuloerot ovat kasvaneet nopeammin kuin muissa länsimaissa keskimäärin (kuvio 9), voi siis ehkä kertoa jotain muiden länsimaiden tulevaisuudesta. Yhdysvallat on myös erittäin suuri talous. Opinnäyte perustuu taloustieteelliseen kirjallisuuteen sekä historialliseen tilastotietoon.

2. VAPAAKAUPAN JA PÄÄOMANLIIKKEIDEN HISTORIA

Kuvio 2. Yhdysvaltain tuontitullien kehitys. (Krugman 2009)

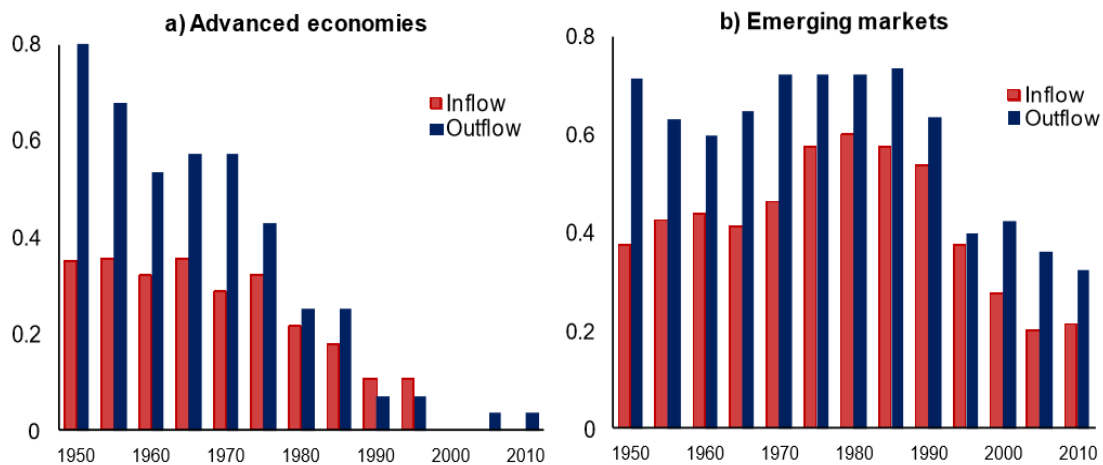
Yhdysvalloissa harjoitettiin varsin protektionistista talouspolitiikkaa suurimman osan maan historiasta aina toisen maailmansodan loppumiseen asti. Sen jälkeen alkoi kansainvälisen kaupan vapauttaminen. Ensimmäinen ja tärkein toisen maailmansodan jälkeinen vapaakauppasopimus oli GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), joka tehtiin vuonna 1947. Sen jälkeen länsimaaisia tuontitulleja on laskettu toisen maailman sodan aikaisista korkeista tasoista nykyisiin mataliin lukemiin. Vuonna 1995 luotiin WTO (Maailman kauppajärjestö). WTO:ssa on nykyään noin 140 maata, ja sen tehtäviin kuuluu kansainvälisen kaupan toiminnan turvaaminen. Siihen liittyy muuan muassa kauppaan liittyvien riitojen ratkaiseminen jäsenmaiden välillä. (Krugman, Obstfeld & Melitz 2015: 287-290) Vuoteen 2012 mennessä tuontitullit olivat länsimaissa laskettu muutamaan prosenttiin. Koko maailman keskiarvo oli vain aavistuksen suurempi. (The World Bank 2016)

Tullien kehityksestä tulee huomata se, että tullit alenivat jo 1940-luvun lopussa. Tämä oli siis noin 25 vuotta ennen kuin tavallisen palkansaajan palkkatason kasvu pysähtyi Yhdysvalloissa (kuvio 1). Tuontitullien laskemisen ja palkkojen kasvun taantumisen välille ei siis voida vetää suoraa yhteyttä.

Nykyaikaiset pääomanliikkeiden rajoitukset otettiin ensimmäistä kertaa käyttöön sotaa käyvissä maissa ensimmäisen maailmansodan aikana. Rajoituksia hellitettiin sodan jälkeen, mutta 1930-luvun laman alkaessa niitä alettiin taas tuoda takaisin vastauksena laman tuomiin taloudellisiin ongelmiin. (Neely 1999) Pääomanliikkeiden rajoitukset olivat yleinen osa Bretton Woods järjestelmää, joka perustettiin juuri ennen toisen maailmansodan loppua. Bretton Woods romahti vuonna 1971, ja sen jälkeen pääomanliikkeiden rajoituksia poistettiin laajassa mittakaavassa. (Ghosh & Qureshi 2016) Esimerkiksi Yhdysvalloissa tärkeimmät pääomanliikkeiden rajoitukset poistuivat vuoteen 1974 mennessä. Pääomanliikkeiden rajoituksia toteutettiin hyvin monella erilaisella politiikkainstrumentilla, ja näin ollen ei voida puhua mistään tietystä säädöksestä. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita niin kutsuttu ”interest equalization tax”, joka oli olemassa vuosina 1963-1974. Sen tarkoituksena oli estää pääoman karkaaminen Yhdysvalloista muualle maailmaan korkeampien korkotasojen perässä. Sen mukaan veroa piti maksaa 1,05% yhden vuoden velkakirjoista. Veroa piti myös maksaa 15% osakkeista sekä velkakirjoista, jos niiden maturiteetti oli yli 28,5 vuotta. Muissa tapauksissa vero oli jotain siltä väliltä. Vero koski ainoastaan Länsi-Eurooppaa, Japania, Australiaa, Etelä-Afrikkaa ja Uutta-Seelantia. Muita maailman maita vero ei koskettanut. Tämän lisäksi Yhdysvalloissa muun muassa rajoitettiin pankkilainausta ulkomaille sekä yritysten ulkomaille tekemiä suorita investointeja. (Neely 1999)

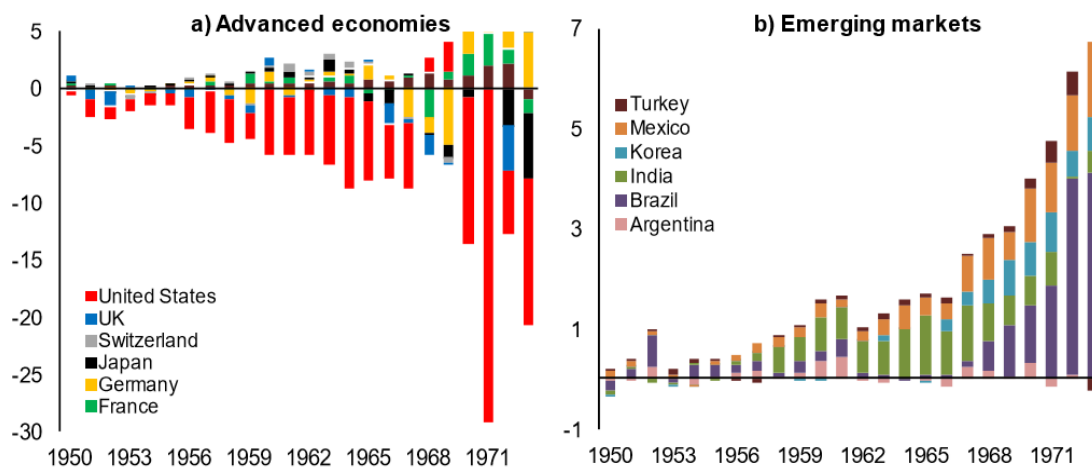
Muissa länsimaissa pääomanliikkeiden sääntelyn purkaminen tapahtui pääasiassa 1970- ja 1980-luvuilla. Sen jälkeen pääomanliikkeitä on vapautettu laajassa mittakaavassa myös köyhemmissä maissa. Alla oleva kuvio kuvaa näiden erilaisten pääomanliikkeiden sääntelyyn tarkoitettujen säädösten vähentymistä 1950-luvulta alkaen. 1950-luvulla poistettiin kansainväliseen kauppaan liittyviä rajoituksia. Yhdysvalloissa valuutan vaihdettavuus palautettiin heti sodan jälkeen, mutta monissa Euroopan maissa kansallisia valuuttoja pystyi vaihtamaan kansainvälistä kauppaa varten vasta vuonna 1958 (Krugman et al. 2015: 590). 1970-luvun taitteessa alkoi merkittävä osa sijoituksiin liittyvien pääomanliikkeiden rajoitusten purkamisesta. (Ghosh & Qureshi 2016)

Figure 6. Capital Controls in Advanced and Emerging Market Economies, 1950–2010

Kuvio 3. Pääomanliikkeiden sääntelyn määrän kehitys kehittyneissä ja kehittyvissä maissa. (Ghosh & Qureshi 2016)

Figure 7. Net Capital Flows to Selected Countries, 1950–1973

Kuvio 4. Pääomavirrat kehittyneissä ja kehittyvissä maissa. (Ghosh & Qureshi 2016)

Yllä oleva kuvio puolestaan esittää pääoman liikkeitä eri maiden välillä vuosina 1950–1973. 1960- ja 70-lukujen vaihteessa alkoi rajusti kasvava pääomavirta kehittyneistä maista kehittyviin maihin, mikä tietenkin perustui samoihin aikoihin toteutettuun pääoman liikkeen sääntelyn purkuun. Pääomanliikkeiden vapautus oli prosessi, joka kesti monta vuosikymmentä (kuvio 3), mutta 1970-luku oli kuitenkin keskeinen vuosikymmen tässä prosessissa. Vuoteen 1974 mennessä Yhdysvallat oli lopettanut kaikki ulospäin suuntautuvien pääomavirtojen liikkeen rajoitukset. (Ghosh & Qureshi

2016) Tätä aikakautta voidaan pitää nykymuotoisen globaalin finanssikapitalismin alkuna, vaikka tämä prosessi vietiin loppuun vasta 1990-luvulla (kuvio 3).

Tämä pääomanliikkeiden rajoitusten purkaminen tapahtui Yhdysvalloissa täsmälleen samaan aikaan kuin alimman 90%:in palkkakehityksen taittuminen (kuvio 1).

Yhdysvalloissa ulospäin suuntautuvien suorien ulkomaisten investointien määrä kasvoi melkein nelinkertaiseksi vuosina 1970-1979. 1980-luvun alussa määrä laski selvästi, mutta vuonna 1990 investointien määrä oli melkein kymmenen kertaa suurempi kuin vuonna 1970. Nykyään näitä investointeja on melkein kuusinkertainen määrä vuoden 1990 tasoon verrattuna. (The World Bank 2016)

Pelkkien rahamäärien tarkastelu ei kuitenkaan välttämättä anna koko totuutta. Länsimaisten työntekijöiden korvaaminen ei aina vaadi suuria rahallisia investointeja. Kaikki alat eivät tarvitse esimerkiksi merkittäviä fyysisiä investointeja.

Vapaakaupan kehityksessä ei ole kyse pelkästään tuontitulleista ja pääoman liikkeiden rajoituksista. Teknologisella kehityksellä, lainsäädännöllä ja toimintatapojen muutoksilla on myös oma roolinsa. Informaatioteknologia on mahdollistanut kansainvälisten yritysten tehokkaamman johtamisen ja syvemmän työnjaon niiden sisällä. Varsinkin tietokoneiden kehitystä voidaan pitää hyvin merkittävänä tekijänä erilaisten toimistotöiden ulkoistamisessa. (Freeman 2006) Vapaakauppasopimuksissa on vähennetty ulkoistamiseen liittyviä byrokraattisia ongelmia (Krugman et al. 2015: 133). Ja ulkoistamisesta on kehittynyt ajan kanssa täysin normaali toimintatapa.

3. ARGUMENTIT VAPAAKAUPAN PUOLESTA

Amerikkalainen liberaali ajatushautomo Cato-instituutti esittää sivuillaan olevassa kirjoituksessaan kolme argumenttia vapaan kaupan puolesta. Ensimmäinen niistä on se, että kauppa johtaa tehokkaampaan resurssien hyödyntämiseen maailmassa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi öljylähteen tai muun luonnonvaran hyödyntämistä. Kaikki maat hyötyvät siitä, että öljyä myydään maailmanmarkkinoilla. Toinen argumentti on se, että kauppaa tekevät maat voivat keskittyä niiden tuotteiden tekemiseen, joita ne tekevät parhaiten. Syventynyt työnjako johtaa laadukkaampiin tuotteisiin. Kolmas argumentti on se, että mitä enemmän erikoistutaan, niin sitä suurempia tuotantoeriä on mahdollista tuottaa. Tämä taas johtaa tehokkaampaan tuotantoon, mikä laskee tuotteiden hintoja. (Tupy 2006)

Rajat ylittävä kauppa johtaa myös suurempaan tuotevalikoimaan. Kuluttajat hyötyvät laajemmasta tuotevalikoimasta, mutta se myös parantaa tuotantomahdollisuuksia, jos uusia tuotteita käytetään välituotteina. (Broda & Weinstein 2004)

Pienillä markkinoilla yrityksillä voi olla enemmän hinnoitteluvoimaa, koska näillä markkinoilla ei aina ole tarpeeksi kilpailevia yrityksiä. Ne voivat siis vaatia liian korkeita hintoja tuotteistaan, koska kilpailua ei ole tarpeeksi. Kansainvälisen kaupan vapauttaminen lisää kilpailevien yritysten määrää, ja näin ollen vähentää yritysten hinnoitteluvoimaa. (Krugman et al. 2015:207)

Vapaakauppaa voidaan perustella myös köyhyyden vähentämisellä köyhissä maissa. Maailmanlaajuisesti noin miljardi ihmistä on nostettu äärimmäisestä köyhyydestä viimeisten vuosikymmenien aikana. Tosin Kiinan osuus siitä on noin 680 miljoonaa. Vuosina 1981-2010 äärimmäisessä köyhyydessä elävien ihmisten osuus väestöstä Kiinassa väheni 84%:ista 10%:tiin. (The Economist 2013) Kiina onkin paras esimerkki vapaakaupan merkityksestä köyhyyden vähentämisessä. Kiinan suuri osuus köyhyyden vähentymisessä viittaa kuitenkin siihen, että kaikki maailman maat eivät ainakaan vielä ole saaneet samanlaisia hyötyjä kuin Kiina. Jotkut maat saattavat olla niin alikehittyneitä, että ne eivät ainakaan vielä pysty kilpailemaan maailmanmarkkinoilla, vaikka ihmiset näissä maissa elävät nälkäräjällä. Esimerkiksi Saharan eteläpuolisessa Afrikassa vuosina 1993-2008 elintason kasvu oli hyvin vähäistä (Lakner & Milanovic 2013). Monet näistä maista voisivat hyötyä tuontituloista, koska ne auttaisivat heitä perustamaan yksinkertaista teollisuutta ilman pelkoa siitä, että halvemmat tai paremmat tuontituotteet syrjäyttävät heidät. Esimerkiksi Yhdysvalloissa teollistuminen alkoi tuontitullien suojassa, ja aikaa myöten se kehittyi tarpeeksi tehokkaaksi kilpaillakseen muita teollistuneita valtioita vastaan. Tämä niin kutsuttu ”infant industry argument” on

usein käytetty argumentti vapaakaupan vastustajien keskuudessa. (Krugman et al. 2015: 309)

Varsinkin taloustieteilijät käyttävät usein niin kutsuttua suhteellisen edun käsitettä puolustaessaan vapaakauppaa. Suhteellisen edun ajatuksen voi esittää seuraavalla tavalla. Jos autoja tuottava rikas maa ja köyhä hedelmiä tuottava valtio harjoittavat kauppaa toistensa kanssa, niin molempien kannattaa laajentaa sitä tuotantoa, jossa heillä on suhteellinen etu. Vaikka rikas maa pystyisikin tuottamaan hedelmiä tehokkaammin kuin köyhä valtio, niin sen silti kannattaa mieluummin laajentaa autotuotantoa ja ostaa hedelmät köyhästä valtiosta. Sen ei siis kannata itse ryhtyä viljelemään niitä, vaikka sillä olisikin absoluuttinen etu molemmissa tuotteissa. Köyhällä maalla on siis suhteellinen etu hedelmissä, vaikka se tosiasiallisesti onkin tehottomampi molemmissa tuotteissa. Eli molemmat maat hyötyvät kaupankäynnistä, koska sen avulla he voivat keskittyä siihen mitä he tekevät parhaiten. (Prasch 1996) Tämä ajatus kuulostaa ensi kuulemalta vakuuttavalta, mutta siinä on kuitenkin yksi todella iso ongelma. Mitä tapahtuu, jos autotehtaan johtaja tajuaakin, että hän voi kasvattaa voittoa ulkoistamalla autotehtaan osia köyhään valtioon halvempien palkkakustannusten takia? Yllä mainittu suhteellisen edun perinteinen tulkinta edellyttää sitä, että pääoma ei liiku vapaasti. Suhteelliseen etuun liittyy paljon muitakin ongelmia, joita on myös käsitelty taloustieteilijöiden kirjoituksissa (Prasch 1996). Jos tehtaan omistajalla on mahdollisuus ulkoistaa tehdas köyhempään valtioon, niin suhteellista etua voidaan käyttää tavallisen palkansaajan näkökulmasta vain silloin, jos hänen palkanmenetyksiään kompensoidaan verottamalla rikkaita.

Pääomanliikkeiden vapautusta voidaan perustella esimerkiksi sillä, että se johtaa parempiin pääomantuottoihin ja pääoman tehokkaampaan käyttöön, koska se mahdollistaa ulkomaille sijoittamisen. Ulkomaille investointi johtaa myös tasaisempiin pääomantuottoihin, koska kansainvälinen riskien jako johtaa volatiliiteetin vähentymiseen sijoitusten arvon kehityksessä. Tämä taas mahdollistaa aikaisempaa tasaisemman kulutuksen maan sisällä. (Furceri & Loungani 2015)

4. KIRJALLISUUSKATSAUS

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on selvittää, minkälaisia syitä palkkakehityksen hitaudelle on ehdotettu asiaa käsittelevässä taloustieteellisessä kirjallisuudessa. Kirjallisuuskatsaus on jaettu kolmeen osioon. Ensimmäinen osio keskittyy kansainvälisen kaupan ja vapaiden pääomanliikkeiden vaikutukseen. Toiseen osioon on laitettu kaikki muut tutkimukset. Kolmannessa osiossa teen muutamia kommentteja tutkimuksiin liittyen, ja kerron omia mielipiteitäni käsiteltyihin aiheisiin liittyen.

4.1 Vapaakauppa ja pääomanliikkeiden vapautus

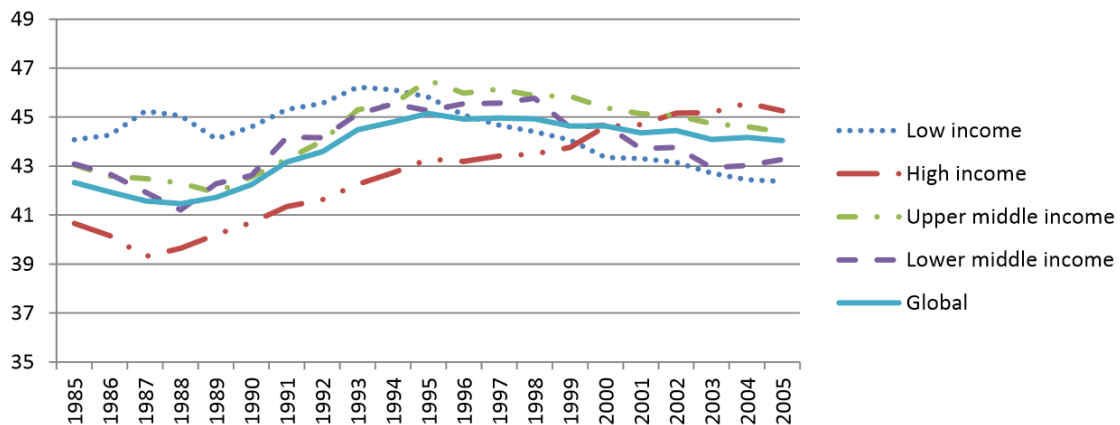
Paul Krugmanin (2008) tekemä tutkimus kaupan vaikutuksista palkkakehitykseen väittää, että nyky maailmassa kaupan vaikutukset palkkakehitykseen voivat olla hyvin samankaltaisia kuin mitä taloustieteen oppikirjat ennustavat. Perinteinen taloustieteellinen analyysi ennustaa, että kauppa kehittymättömien maiden kanssa johtaa kehittyneissä maissa kouluttamattoman työvoiman palkkojen laskuun suhteessa koulutettuihin työntekijöihin. 1990-luvulla tehtiin tutkimuksia, joiden mukaan tämä vaikutus ei ollut kovin merkittävä, mutta 2000-luvulla vaikutus on selvemmin näkyvässä. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota erityisesti siihen, että nyky maailmassa vähemmän kehittyneissä maissa voidaan tehdä paljon työtä vaativat valmistusprosessin osuudet aloilla, jotka muuten perustuvat esimerkiksi koulutetun työvoiman käyttöön. Esimerkkinä tästä mainitaan alat, joilla komponenttien valmistus perustuu koulutetun työvoiman käyttöön, mutta varsinainen tuotteen kokoaminen vaatii paljon työvoimaa, jonka ei tarvitse olla koulutettua. Yhtenä esimerkkinä mainitaan tietokoneiden valmistus. Tämä erityisesti johtaa vähän koulutettujen työntekijöiden tulojen laskuun suhteessa koulutettuihin työntekijöihin kehittyneissä maissa. Tutkimuksessa kuitenkin painotetaan sitä, että kansainvälisen kaupan vaikutusten tarkka laskeminen ei ole mahdollista.

Robert Feenstran ja Gordon Hansonin (2001) tekemä tutkimus kaupan vaikutuksista palkkakehitykseen esittää vasta-argumentin niille taloustieteilijöille, jotka ovat pyrkineet selittämään kasvaneen eron enemmän ja vähemmän koulutettujen työntekijöiden palkkojen välillä teknologisella kehityksellä. Heidän mukaansa syy tuloerojen kasvuille löytyy ennen kaikkea kansainvälisestä kaupasta. Sitä ei siis voida selittää esimerkiksi tietokoneiden kehityksellä tai jollain muulla teknologisella kehityksellä. Tutkimuksen mukaan myös teknologisella kehityksellä on kuitenkin tuloeroja kasvattava vaikutus. Heidän argumenttinsa perustuu ennen kaikkea

ulkoistamiselle, jolla heidän mukaansa voi olla huomattavasti suuremmat vaikutukset palkkoihin kuin tavanomaisella kaupalla valmiilla fyysisillä tuotteilla. Tutkimuksessa sanotaan, että vuosina 1979-1995 niiden työntekijöiden, joilla on vähemmän kuin 12 kouluvuotta, palkka tippui keskimäärin noin 20,2%. Samalla aikavälillä niiden työntekijöiden, joilla on enemmän kuin 16 kouluvuotta, palkka kasvoi keskimäärin 3,4%. Tutkijat kritisoiivat muita aiheeseen liittyviä tutkimuksia siitä, että ne eivät anna tarpeeksi huomiota ulkoistamisen vaikutuksille.

Tutkijat David Hummels, Rasmus Jorgensen, Jakob R. Munch ja Chong Xiang (2011) tekivät tutkimuksen ulkoistamisen vaikutuksista palkkoihin Tanskassa. Tutkimuksen mukaan ulkoistamisella on negatiivinen vaikutus vähän koulutettujen työntekijöiden palkkaan ja positiivinen vaikutus korkeasti koulutettujen työntekijöiden palkkoihin. Vähän koulutetuilla työntekijöillä negatiiviset vaikutukset ovat myös pitkäkestoisempia kuin korkeasti koulutetuilla, jos he joutuvat ulkoistamisen uhriksi. Tutkimuksessa havaittiin myös se, että kaupan vaikutukset voivat vaihdella rajustikin sellaisten työntekijöiden keskuudessa, joilla on samanlainen koulutus. Sellaiset työt, joissa työntekijöiden tulee tehdä vaarallisia tai rutiininomaisia tehtäviä, kärsivät todennäköisemmin palkanalennuksia ulkoistamisen takia. Vaikutuksen suuruus riippuu niissä vaadittavista kyvyistä. Kiinnostavaa tutkimuksessa on se, että sen mukaan insinöörit ja luonnontieteilijät eivät ole yhtään sen suojatumpia ulkoistamisshokeille kuin keskiverto tehdastyöläinen. Ne työntekijät, joiden tutkinto oli joko matematiikasta, yhteiskuntatieteistä tai kielistä, hyötyivät näistä shokeista.

Davide Furcerin ja Prakash Lounganin (2015) tutkimus pääomanliikkeiden vapautuksen vaikutuksista tuloeroihin väittää, että pääomanliikkeiden vapautus johtaa suurempiin tuloeroihin. Se johtaa myös siihen, että palkkojen osuus kokonaistuloista vähenee samalla kun pääomatulojen osuus kasvaa. Tähän kuitenkin vaikuttaa rahoitusmarkkinoiden kehittyneisyys ja kriisien yleisyys. Negatiiviset vaikutukset ovat vähäisempiä, jos rahoitusmarkkinat ovat kehittyneempiä ja kriisejä on vähemmän. Kyseessä on ekonometrinen tutkimus, joka tarkastelee 149 maata vuosina 1970-2010. Tutkimuksen mukaan parempi kansainvälinen riskien jako johtaa tasaisempaan kulutukseen, ja saattaa sitä kautta vähentää tuloeroja. Finanssikriiseillä voi olla sekä tuloeroja kasvattavia sekä supistavia vaikutuksia. Suorat ulkomaaninvestoinnit voivat kasvattaa kysyntää koulutetulle työvoimalle, ja tämä voi kasvattaa tuloeroja. Pääomanliikkeiden vapautus vaikuttaa tulonjakoon myös siten, että jos on olemassa uskottava uhka siitä, että tuotantoa siirretään ulkomaille, niin silloin pääomantuottojen osuus kokonaistuloista kasvaa ja palkkojen osuus laskee. Tutkimuksen mukaan gini-kerroin kasvaa keskimäärin 1,4% viisi vuotta pääoman liikkeen vapautuksen jälkeen.

Figure 1. Income inequality within income groups (1985-2005)**Kuvio 5.** Tulonjaon epätasa-arvon kehitys. (Furceri & Loungani 2015)

Gini-kertoimet ovat nousseet eri maissa 1980-luvun lopulta korkean ja keskitason tulotason maissa. Erityisesti 1990-luvun alussa nousu oli nopeaa. Sen jälkeen korkean tulotason maissa taloudellinen epätasa-arvo on jatkanut kasvuaan, vaikka muissa maissa se on joko tasaantunut tai vähentynyt. Kirjoittajat painottavat myös sitä, että tämä on hyvin vähän tutkittu aihe. (Furceri & Loungani 2015)

Edward Leamerin (1992) tekemä tutkimus Pohjois-Amerikan vapaakauppasopimuksen (NAFTA) vaikutuksista amerikkalaisen palkansaajan tulotason väittää, että vapaakaupasta seuraava palkkaerojen tasoittuminen johtaa vähän koulutettujen amerikkalaisten palkkatason laskuun. Tutkimuksessa tehdään selvä ero koulutettujen ja kouluttamattomien työntekijöiden välillä. Sen mukaan koulutetut työntekijät hyötyvät vapaakaupasta, koska he eivät kohtaa samanlaista kilpailua köyhistä maista kuin kouluttamattomat työntekijät. Kirjoittaja korostaa sitä, että yksi vapaakauppasopimuksen vaikutuksista on se, että se estää protektionismin käyttämisen kouluttamattomien työntekijöiden auttamiseksi. Tutkimus on tehty vuonna 1992, ja se keskittyy nimenomaan Yhdysvaltain ja Meksikon väliseen kauppaan.

Tutkijat Laura Alfaro, Sebnem Kalemli-Ozcan ja Vadym Volosovych (2003) tekivät tutkimuksen niin kutsutun ”Lucas paradoksin” syistä. Paradoksi viittaa siihen, että minkä takia länsimainen pääoma ei siirry esimerkiksi Intiaan huomattavasti korkeampien pääomantuottojen perässä. Vuonna 1988 Robert Lucas itse laski, että pääoman rajatuottojen Intiassa pitäisi olla jopa 58-kertaisia suhteessa Yhdysvaltoihin. Maan instituutioiden laatu on tärkein selittävä tekijä tässä, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi julkisen hallinnon pätevyyttä, korruption vähäisyyttä tai oikeusjärjestelmän toimivuutta. Muita tärkeitä selittäviä tekijöitä ovat erot inhimillisessä pääomassa ja

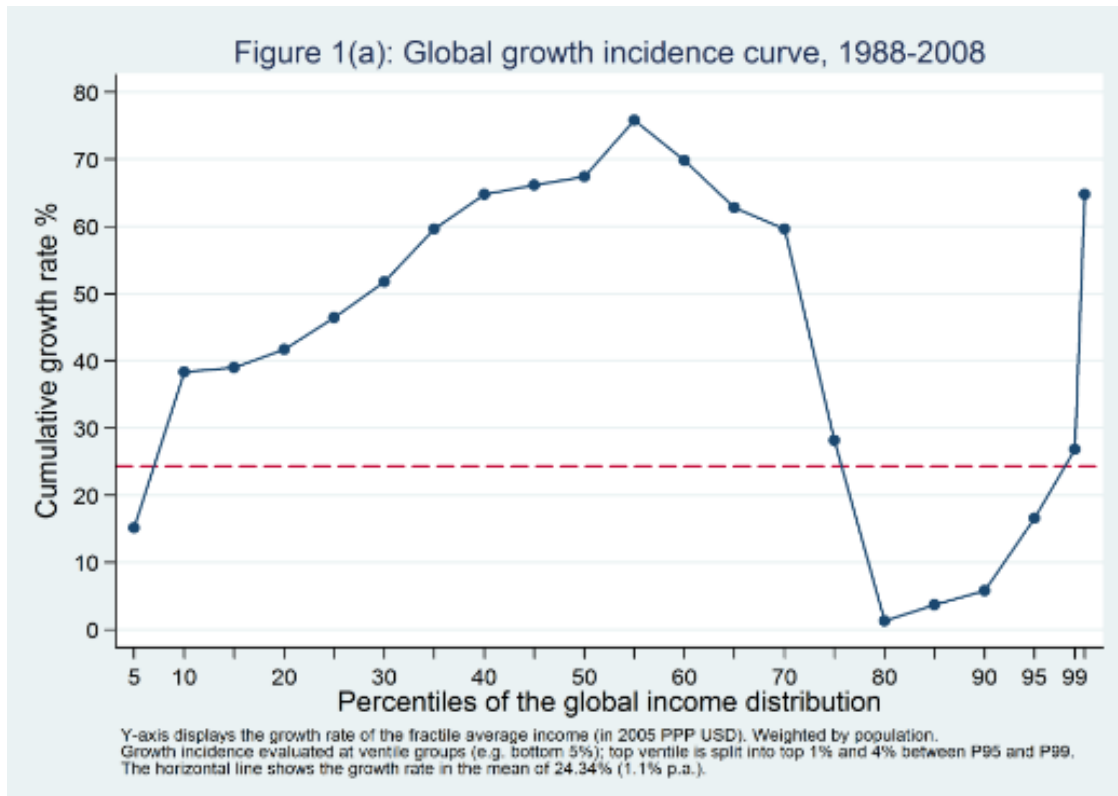
epäsymmetrinen informaatio. Tutkimuksen mukaan nämä syyt eivät kuitenkaan ole riittäviä selittämään paradoksia.

4.2 Muut tutkimukset

Tutkijat John Schmitt, Heidi Shierholz ja Lawrence Mishel (2013) kritisoivat ajatusta siitä, että palkkaerojen kasvu 1970-luvun lopun jälkeen voitaisiin selittää teknologisella kehityksellä. Tutkimuksen mukaan teknologinen kehitys ei ole riittävän hyvä selitys 1970-luvun jälkeiselle palkkojen kehitykselle. Yksi tärkeä havainto on se, että yliopistokoulutuksen tarjoaman palkanlisäyksen kasvu on heikentynyt 1990-luvun alusta alkaen. Myös muu työmarkkinoilla havaittu kehitys on tutkimuksen mukaan sellaista, että se ei tue ajatusta siitä, että teknologinen kehitys olisi syypää palkkaerojen kasvulle. Nobel-palkittu taloustieteilijä Paul Krugman (2015) on käyttänyt tätä tutkimusta blogissaan kritisoidessaan itse ajatusta siitä, että palkkaerojen kasvu voitaisiin selittää teknologisella kehityksellä. Krugmanin mukaan varsinkin yliopistokoulutettujen palkansaajien palkkakehityksen vaatimattomuus viittaa siihen, että todelliset syyt löytyvät muualta.

Giovanni Perin (2014) tekemä tutkimus maahanmuuton vaikutuksesta palkkakehitykseen tarkastelee tuloksia 27:stä tutkimuksesta. Nämä 27 tutkimusta on kirjoitettu vuosina 1982-2013. Tutkimuksen pääviesti on se, että tämä vaikutus on ollut hyvin vähäinen. Vaikutus koulutettujen ja kouluttamattomien työntekijöiden väliseen palkkaeroon on myös ollut melko pieni. Tutkimuksen mukaan muiden työntekijöiden palkkoja on suojannut esimerkiksi erot taidoissa tai koulutuksessa, paikallisen kysynnän joustavuus, tuotannon laajennus sekä erikoistuminen. Maahanmuutolla voi kuitenkin olla negatiivinen vaikutus aikaisemmin maahan saapuneiden maahanmuuttajien palkkoihin. Pitkällä aikavälillä erityisesti koulutetut maahanmuuttajat saattavat tuoda mukanaan positiivisia vaikutuksia esimerkiksi tuottavuuteen

Christoph Lakner ja Branko Milanovic (2013) ovat tutkineet kansainvälisen tulojaon kehitystä vuosina 1988-2008. Tutkimuksen keskeisimmät ajatukset voidaan tiivistää seuraavaan kuvaan.

Kuvio 6. Tulojen kumulatiivinen kasvuaste eri kansainvälisissä tuloluokissa. (Lakner & Milanovic 2013)

Vuosina 1988-2008 suurimmat hyödyt maailmantalouden kasvusta menivät ennen kaikkea rikkaimmille ihmisille sekä keskitason maille, joiden asukkaista noin 90% asuu Aasiassa. Köyhimmän 20%:in joukossa tapahtui tällä aikavälillä kasvua, mutta huomattavasti vähemmän kuin keskitason tuloissa. Tutkimuksen mukaan vuoden 1993 jälkeen Saharan eteläpuolisessa Afrikassa ei nähty melkein ollenkaan kasvua. Suurimmat häviäjät löytyvät kehittyneiden maiden tavallisten palkansaajien joukosta. (Lakner & Milanovic 2013)

Tutkijat Lawrence Mishel, Elise Gould ja Josh Bivens (2015) tarkastelivat syitä palkkojen hitaalle kasvulle Yhdysvalloissa. He nostavat esille joitakin tärkeitä trendejä talouden kehityksessä. Rikkaimman 1%:in tulojen kasvu on johtanut tuloerojen kasvuun Yhdysvalloissa. Heidän mukaansa vuosina 1979-2013 rikkaimman 1%:in tulot kasvoivat 138%, vaikka alimman 90%:in tulot kasvoivat vain 15%. Ne työntekijät, joiden palkat sijoittuvat rikkaimman 5%:in alarajalle, saivat vuosina 1979-2013 noin 41% lisää palkkaa. Yhteys tuottavuuden kehityksen ja tavallisten työntekijöiden palkkojen välillä on ollut katkennut vuodesta 1973. Aikaisempina vuosikymmeninä näiden työntekijöiden palkat kasvoivat lähestulkoon samaa vauhtia kuin tuottavuus. Yliopistokoulutus ei ole suojannut palkansaajia. Vastavalmistuneiden keskimääräinen

tuntipalkka oli vuonna 2000 18,55 dollaria, mutta vuonna 2013 se oli 16,99 dollaria. Syitä näille trendeille tutkijat etsivät yritysjohton palkkioista, minimipalkasta ja ammattiliittojen vallan vähenemisestä. Sen lisäksi kauppa köyhempien maiden kanssa, jota on nopeuttanut esimerkiksi Kiinan mukaantulo WTO:hon, on alentanut vähän koulutettujen amerikkalaisten palkkoja. Myös työlainsäädännön puutteet, esimerkiksi sairauslomaan tai perhevapaaseen liittyvät asiat, ovat heikentäneet työntekijöiden asemaa. Yritysjohtajien palkkiot ovat kasvaneet huomattavasti nopeammin kuin tavallisten työntekijöiden. Vuonna 1987 350:n suurimman julkisen amerikkalaisyrityksen toimitusjohtajat saivat 30 kertaa enemmän palkkaa kuin tyypillinen työntekijä näissä yrityksissä. Vuonna 2012 vastaava luku oli 296. Tutkimuksen mukaan ammattiliittojen merkityksen väheneminen voi selittää noin neljäsosan tai jopa kolmanneksen palkansaajien välisestä epätasa-arvon kasvusta. Ratkaisuksi näihin ongelmiin kirjoittajat ehdottavat täystyöllisyyden palauttamista oikeanlaisella rahapolitiikalla ja finanssipolitiikalla, minimipalkan kasvattamista, ylityökorvausten kasvattamista, palkallista sairauslomaa, laittomien maahanmuuttajien oikeuksien puolustamista sekä ammattiliittojen roolin kasvattamista. Sen lisäksi kirjoittajien mukaan poliitikkojen pitäisi hylätä sellaiset vapaakauppasopimukset, jotka lisäävät yritysten valtaa ja heikentävät teollisuuden työllisyyttä.

Robert Gordonin (2012) tekemän tutkimuksen mukaan lähitulevaisuudessa kulutuksen kasvu lähestulkoon kaikilla amerikkalaisilla hidastuu alle 0,5%:iin vuodessa moneksi vuosikymmeneksi. Ainoastaan rikkain 1% väestöstä kasvattaa kulutustaan nopeammin. Hänen mukaansa syyt tälle löytyvät väestön vanhenemisestä, koulutuksen tasosta, taloudellisesta epätasa-arvosta, globalisaatiosta, energiasta ja ympäristöstä sekä liian suuresta velan määrästä. Nämä asiat ovat itsessään riittäviä aiheuttamaan hitaampaa talouskasvua, mutta niiden vaikutus korostuu, jos teknologinen kehitys hidastuu. Tutkimuksessa tarkastellaan historiallista talouskehitystä ja aikaisempaa teknologista kehitystä. Kirjoittajan mukaan talouskasvun hidastuminen 1970-luvun jälkeen voidaan todennäköisesti selittää sillä, että aikaisempien teknologisten innovaatioiden suurimmat hyödyt oli siinä vaiheessa käytetty loppuun. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että teknologian ja globalisaation yhdistelmä on aiheuttanut suurempia paineita kansainvälisten palkkaerojen tasoittumiselle. Keskeinen kysymys tutkimuksessa on se, että kuinka alas talouden kasvuvauhti voi vielä tippua.

Jagdish Bhagwatin ja Vivek Dehejian (1993) tekemä tutkimus tarkastelee sitä, minkälaiset roolit teknologisella kehityksellä ja kansainvälisellä kaupalla on ollut palkkojen heikkoon kehitykseen Yhdysvalloissa. Kirjoittajien mukaan liian nopea koulutettuja palkansaajia suosiva teknologinen kehitys on syypää vähän koulutettujen palkansaajien tulojen heikkoon kehityksen. Väite perustuu muun muassa siihen, että

yliopistokoulutuksen antama palkanlisäys kasvoi koko 1980-luvun ajan. Tutkimus on tehty 1990-luvun alussa, eli se ei välttämättä kerro nykyhetken teknologisesta kehityksestä paljoakaan, mutta se antaa kuvan siitä, miten tätä asiaa on lähestytty aikaisemmin.

4.3 Kommentit

Vapaakaupan ja ulkoistamisen vaikutuksista tehdyt tutkimukset korostavat jakoa koulutettuihin ja kouluttamattomiin työntekijöihin. Hyvin usein tutkimuksissa päädytään siihen tulokseen, että vähän koulutetut työntekijät kärsivät vapaakaupasta ja erityisesti ulkoistamisesta (Krugman 2008; Leamer 1992; Feenstra & Hanson 2001; Hummels, Jorgensen, Munch & Xiang 2011) Toteutunut palkkakehitys ei kuitenkaan tue tätä ajatusta. Esimerkiksi Yhdysvalloissa lähes kaikkien tuloluokkien tulojen kasvu on ollut huomattavasti alhaisempaa kuin mitä vaikka alimman 90%:in kohdalla on historiallisesti tapahtunut (kuvio 1). Ainoastaan rikkain 1% on kasvattanut nopeasti tulojaan 1970-luvun jälkeen (kuvio 20). Suurimmat tulonlisäykset ovat siis menneet enimmäkseen pääomanomistajille, yritysten johtajille ja muille rikkaimpaan 1%:iin kuuluville. Ainakin Yhdysvalloissa jakolinja koulutetun ja kouluttamattoman työvoiman välillä on siis toteutuneen palkkakehityksen valossa perusteeton. Parempi jakolinja on työvoiman ja pääoman välillä, koska pääomaa on maailmassa vähän suhteessa työntekijöihin, mutta koulutettua työvoimaa on internetkoulutuksen aikakaudella hyvin helppo luoda lisää. Ja pääoma on myös kasvattanut merkitystään länsimaisissa talouksissa 1970-luvun jälkeen huomattavasti. Julkisten osakeyhtiöiden markkina-arvo suhteessa bruttokansantuotteeseen on kasvanut moninkertaiseksi (kuvio 18). Monissa muissa länsimaissa esimerkiksi mediaanitulot ovat kasvaneet nopeammin kuin Yhdysvalloissa (kuvio 8), joten muiden maiden kohdalla asia ei välttämättä ole niin yksinkertainen.

Aikaisemmin suosittu teknologiseen kehitykseen nojaava selitys palkkakehityksen heikkoudelle, jonka mukaan koulutetut hyötyvät teknologiasta ja kouluttamattomat kärsivät (Bhagwati & Dehejia 1993), on nykyään saanut enemmän kritiikkiä osakseen (Schmitt, Shierholz & Mishel 2013). Tämä on hyvä asia, koska sitä ei mielestäni voida pitää kovin hyvänä selityksenä. Teknologinen kehitys on historiallisesti johtanut palkkojen kasvuun (kuvio 1), joten miksei se olisi tehnyt niin 1970-luvun jälkeenkin? Mitä erilaista oli 1960-luvun ja 1970-luvun teknologisessa kehityksessä? Ja jos se pitäisi paikkansa, niin silloin pitäisi olla joku palkansaajien ryhmä, joka olisi selvästi hyötynyt siitä. Näiden asioiden lisäksi pitää huomioida se, että 1970-luvulta alkoi selvästi hitaamman talouskasvun aikakausi (kuvio 15). Tämä ei sovi hyvin yhteen sen ajatuksen

kanssa, että teknologinen kehitys olisi ollut liian nopeaa, jotta vähän koulutetut työntekijät ehtisivät sopeutua siihen.

Yksi palkkojen tulevaa kehitystä tarkasteleva tutkimus väittää, että automaatioteknologian kehityksellä voisi lähitulevaisuudessa olla merkittäväkin negatiivinen vaikutus palkkojen kehitykseen länsimaissa. (Dobbs, Madgavkar, Manyika, Woetzel, Bughin, Labaye, Liesbeth Huisman, Kashyap 2016) En siis epäile, etteikö nykytilanteessa automaatioteknologia voisi alentaa palkkoja merkittävästikin, mutta painotan kuitenkin sitä, että ennen pääomanliikkeiden vapautusta teknologinen kehitys johti palkkojen kasvuun (kuvio 7). Mielestäni yksi mahdollinen selitys tälle on se, että aikaisemmin länsimaisten yritysten oli pakko tehdä suurempi osa investoinneistaan länsimaihin, ja näin ollen suuremmalle osalle länsimaisista työntekijöistä riitti kysyntää, vaikka teknologinen kehitys tuhosikin työpaikkoja.

Myös ajatus siitä, että talouskasvun ja palkkojen heikko kehitys 1970-luvun jälkeen voitaisiin selittää teknologisen kehityksen hidastumisella (Gordon 2012), ei mielestäni ole uskottava. Tietokoneiden, internetin ja automaatioteknologian yleistymisen ovat kaikki asioita, joilla olisi voinut olla merkittävä vaikutus talouskasvuun, mutta kasvulukemista mitään selvää vaikutusta on turha etsiä. Vuoden 1990 jälkeinen aika on ollut hyvin matalan talouskasvun aikaa (kuvio 15). Kiinnostavaa tässä on se, että jotkut taloustieteilijät vetoavat liian nopeaan teknologiseen kehitykseen (Bhagwati & Dehejia 1993), kun taas toiset syyttävät liian hidasta kehitystä (Gordon 2012). Ja esimerkiksi automaatioteknologiassa tulee lähitulevaisuudessa tapahtumaan merkittävää kehitystä (Frey & Osborne 2013).

Maahanmuuton vaikutuksista tehty tutkimus antaa vastauksen, jota en pitänyt yllättävänä. Eli maahanmuutolla ei siis ole suurta vaikutusta palkkakehitykseen. Tutkimuksessa todetaan, että tuotannon laajennus on yksi tapa, jolla maahanmuuttajat integroidaan työmarkkinoille. (Peri 2014) Mielestäni on täysin selvää, että jos pääoma liikkuu vapaasti, niin silloin investointien määrä riippuu saatavilla olevan työvoiman määrästä. Jos maahanmuutto lisääntyy, niin silloin on syytä odottaa, että se houkuttelee myös lisää investointeja. Ja sitä kautta vaikutus palkkoihin poistuu.

Ammattiliittojen vaikutusta tarkastellut tutkimus väitti, että ammattiliittojen vähyys voisi selittää jopa kolmanneksen tai neljänneksen palkkaerojen kasvusta. (Mishel, Gould, Bivens 2015) Itse kuitenkin suhtaudun näin korkeisiin arvioihin suurella varauksella, koska ammattiliitot eivät pysty kontrolloimaan investointeja. Liian suurten palkkavaatimusten voi olettaa kostautuvan vähentyneinä investointeina, eikä ammattiliitoilla voi sen takia mielestäni olla kovin suuria vaikutuksia yleiseen palkkakehitykseen. Eräs toinen tutkimus sanoo, että ammattiliittoon kuulumattomille ja

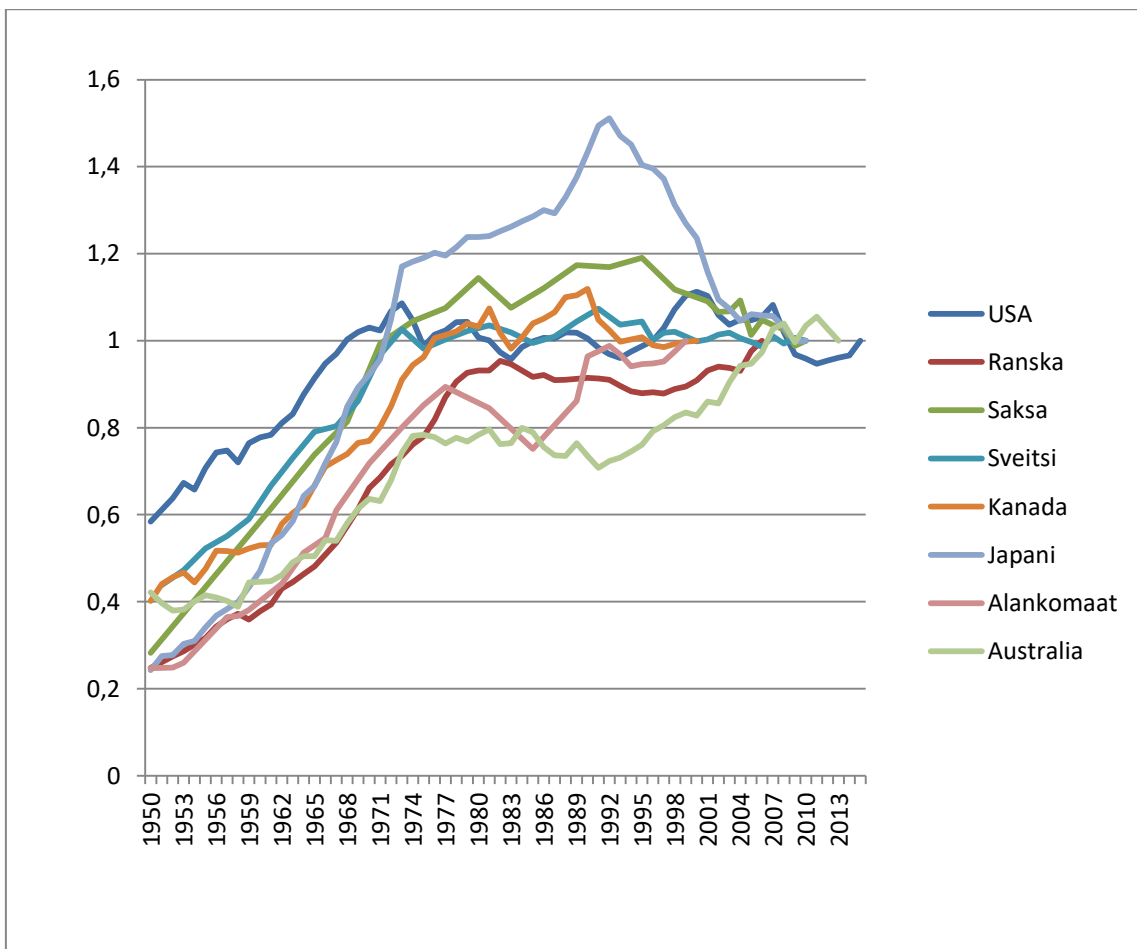
yliopistokoulutusta vailla oleville työntekijöille palkkataso olisi noin 8% korkeampi, jos järjestäytymisaste olisi sama kuin mitä se oli vuonna 1979 (Rosenfeld, Denise & Laird 2016).

Tutkimuksessa Lucas paradoksin syistä todettiin, että instituutioiden laatu, erot inhimillisessä pääomassa ja epäsymmetrinen informaatio eivät ole riittäviä selittämään paradoksia. (Alfaro, Kalemli-Ozcan & Volosovych 2003) Olen samaa mieltä siitä, että nämä kolme selitystä eivät ole riittäviä. On paljon maita, joissa julkishallinnon epäpätevyys ja korruptio aiheuttavat merkittäviä ongelmia, mutta toisaalta on myös paljon maita, joissa näitä ongelmia ei ole. Jos länsimainen yritys haluaa ulkoistaa toimintonsa köyhempään maahan, niin jossain se on aina mahdollista tarpeeksi alhaisin kustannuksin. Ja tämän asian voi olettaa paranevan tulevaisuudessa. Erot inhimillisessä pääomassa voidaan hävittää internetkoulutuksen ja ulkoistamisen aikakaudella hyvinkin nopeasti ja hyvin alhaisin kustannuksin. Eikä tavallistenkaan yliopistojen rakentaminen ole ylitsepäsemätön este. Informaatiovallankumouksen etenemisen voi puolestaan olettaa tekevän epäsymmetrisestä informaatiosta aina vain pienemmän ongelman. Mielestäni ei siis ole mitään pätevää syytä, miksei tulevaisuudessa huomattavasti suurempaa osaa länsimaisesta pääomasta sijoitettaisi köyhempiin maihin parempien pääomantuottojen takia. Kehittyvien maiden tarvitsee tehdä vain pieniä uudistuksia saadakseen enemmän investointeja, ja niillä on hyvä syy tehdä nämä uudistukset. Tämä tarkoittaa sitä, että globalisaation negatiivisimmat vaikutukset länsimaisille palkansaajille voivat hyvinkin olla vasta tulossa.

5. TULOJEN KEHITYS

Tämän luvun tarkoituksena on koota yhteen tietoa eri länsimaiden palkkakehityksestä ja muusta taloudellisesta kehityksestä. Saatavilla oleva tilastotieto on varsinkin palkkojen kohdalla puutteellista.

5.1 Palkkakehitys länsimaissa

Kuvio 7. Alimman 90%:in keskimääräinen palkkojen kehitys eri OECD-maissa. (The World Wealth and Income Database)

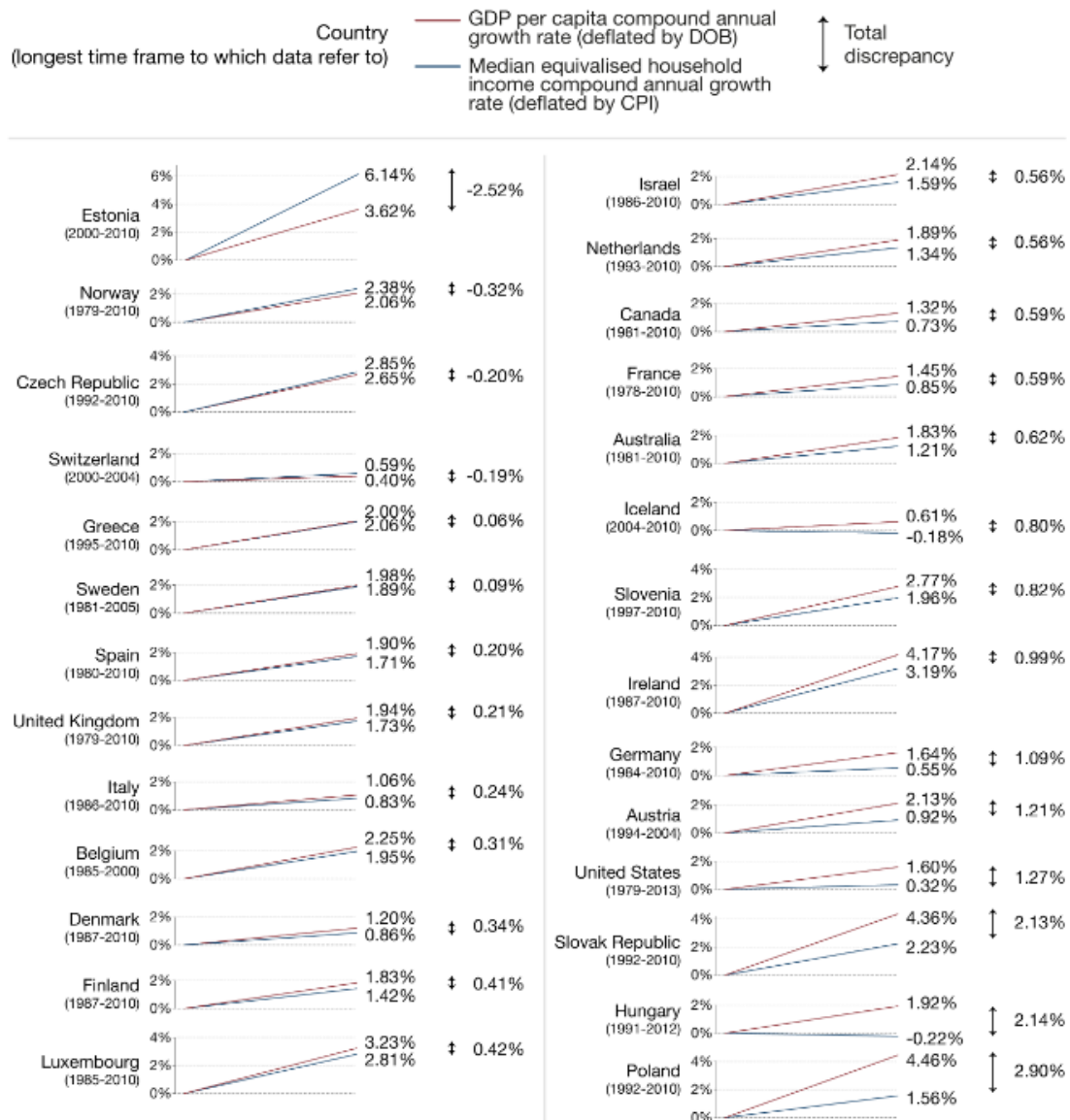
Reaalinen palkkakehitys useimmissa merkittävässä länsimaissa on ollut samankaltaista kuin Yhdysvalloissa toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Kaikissa tarkastelun kohteena olevissa maissa tavallisten palkansaajien palkkataso kasvoi erittäin

voimakkaasti sodan jälkeisinä parina vuosikymmenenä, mutta 1970-luvulla palkkakehitys kuitenkin taittui. Japanissa palkkakehitys on hieman erilaista kuin muissa kehittyneissä maissa, mutta sielläkin alimman 90%:in keskimääräinen palkkataso oli 2000-luvulle tultaessa suurin piirtein samaa luokkaa kuin 1970-luvun alussa.

1970-luvun öljykriisi tapahtui samaan aikaan kuin palkkakehityksen taittuminen länsimaissa, mutta öljyn hinta putosi reilusti 1980-luvulla (The Economist 2016). Siitä huolimatta palkkakehitys on pysynyt erittäin hitaana näihin päiviin saakka. Pääomanliikkeiden vapautus tehtiin eri maissa eri vuosina (kuvio 3), joten öljykriisin puhkeaminen on voinut vaikuttaa siihen, että palkkakehitykset taittuivat monissa maissa samaan aikaan.

Vuodesta 1950 aina 1970-luvun alkuun kaikissa kuvion sisältämissä maissa alimman 90%:in keskimääräinen palkkataso konvergoitui voimakkaasti Yhdysvaltain kanssa. Yhdysvalloissa alimman 90%:in palkkataso oli vuonna 1950 noin 60% nykyhetken tasosta. Useimmissa näistä maista tämä palkkataso oli jotain 40%:in ja 20%:in väliltä. Esimerkiksi Japanissa ja Ranskassa lähtötaso oli alle kolmasosa nykyhetken tasosta. (kuvio 7)

Brian Nolan, Max Roser ja Stefan Thewissen (2016) tarkastelivat per capita BKT:n kehitystä ja sen suhdetta kotitalouksien mediaanituloihin länsimaissa.

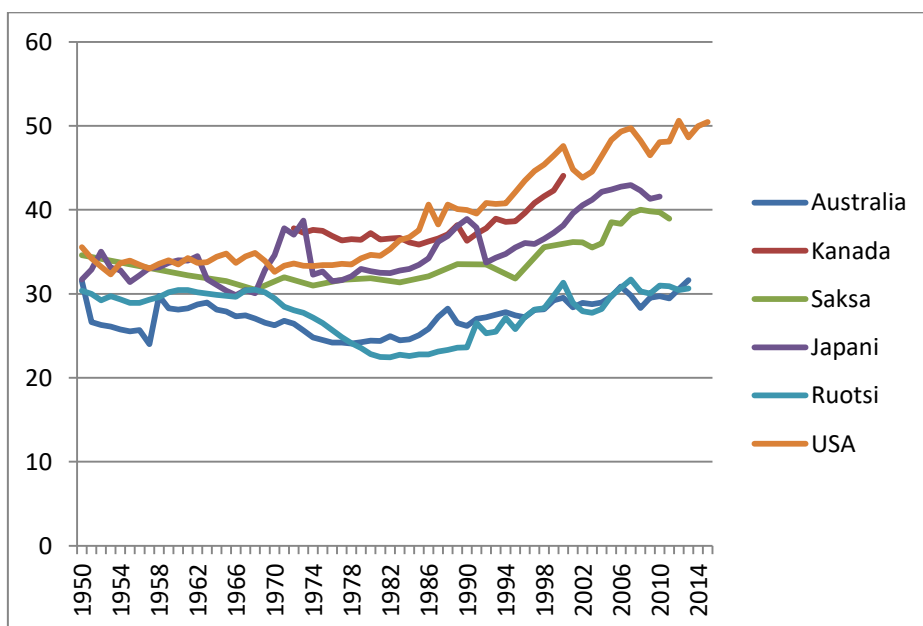
Kuvio 8. BKT per capita ja kotitalouksien mediaanitulojen kehitys OECD-maissa. (Nolan, Roser & Thewissen 2016)

Kuvion luvuissa kyse on verojen ja tulonsiirtojen jälkeisistä tuloista, jotka sisältävät myös pääomatulot (Nolan, Roser & Thewissen 2016). Ne eivät siis ole vertailukelpoisia aikaisemmin näytettyihin alimman 90%:in palkkoihin. Ne eivät myöskään kerro varsinaisesta palkkakehityksestä mitään tarkkaa. Oleellista on erot maiden välisessä kehityksessä.

Näistä lukemista saa hyvin erilaisen kuvan kuin alimman 90%:in palkkojen kehityksestä (kuvio 7). Mediaanitulot ovat kasvaneet joissain maissa huomattavasti nopeammin kuin toisissa. Yhdysvalloissa kasvu on vuodesta 1979 vuoteen 2013 vain 0,32% vuodessa. Se tarkoittaa 11,5%:in kasvua tällä aikavälillä. Saksan 0,55%:in kasvu 26 vuoden aikana

tarkoittaa 15,3%:in kasvua. Kanadassa kasvua on 29 vuodessa 23,5%. Ranskassa 32 vuoden aikana 31%. Selvästi paremminkin menestyneitä maita on. Ruotsissa kasvua oli 1,89% vuodesta 1981 vuoteen 2005. Se tarkoittaa melkein 60%:in kasvua tällä aikavälillä. Belgiassa kasvuvauhti oli 1,95% vuodessa, mikä tarkoittaa 15 vuoden aikavälillä 33,6%:in kasvua. Isossa-Britanniassa kasvuvauhti vuosina 1979-2010 oli 1,73%, mikä tarkoittaa 70%:in kasvua. Nopeimmat kasvuvauhdit löytyvät Virossa ja Irlannista. Virossa vuosina 2000-2010 kasvua tuli 3,62% vuodessa, mikä tarkoittaa 42,7%:in kasvua. Irlannissa kasvu oli vuosina 1987-2010 3,19%, eli tulot siis yli kaksinkertaistuivat. (kuvio 8)

Mediaanitulot ovat aikaisempina vuosikymmeninä kasvaneet hyvinkin nopeasti monissa maissa. Yhdysvalloissa BKT per capita on kuitenkin huomattavasti suurempi kuin OECD-maissa keskimäärin. Vuonna 1980 se oli noin 42% suurempi. Ja esimerkiksi Isossa-Britanniassa BKT per capita oli vuonna 1979 noin 67% Yhdysvaltain tasosta. (The World Bank 2016) Ruotsi, Belgia ja Irlanti ovat kaikki puolestaan hyvin pieniä maita, kun taas Yhdysvallat, Saksa ja Ranska ovat kaikki suuria maita.

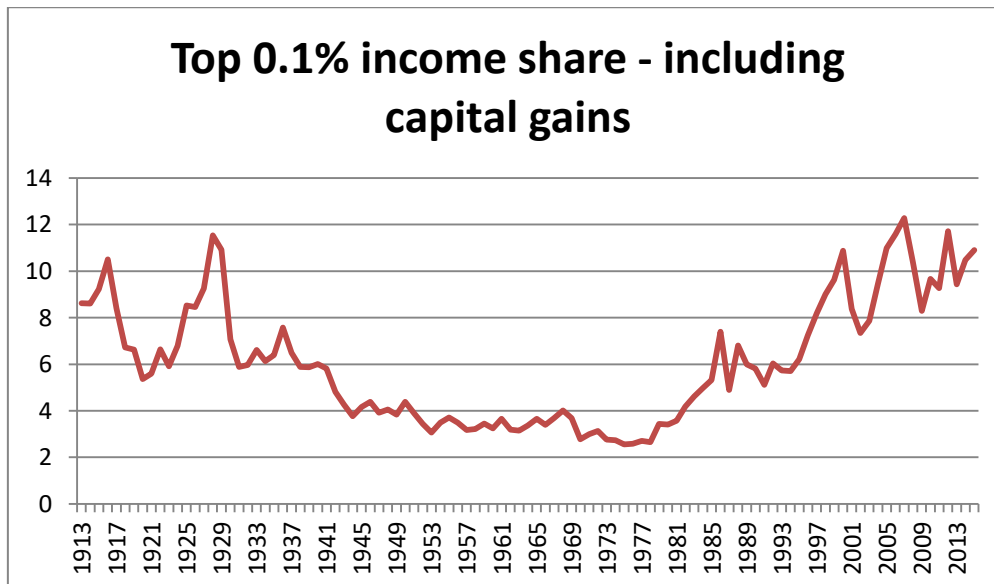

Kuvio 9. Rikkaimman 10%:in osuus kokonaistuloista eri kehittyneissä maissa pääomatulot mukaan luettuna. (The World Wealth and Income Database)

Muissa tarkastelun kohteena olevissa maissa rikkain 10% on kasvattanut osuuttaan kokonaistuloista vähemmän 1970-luvun jälkeen kuin Yhdysvalloissa. Rikkaimmalla 10%:illa on pienimmät osuudet kokonaistuloista Ruotsissa ja Australiassa. Ruotsissa rikkain 10% sai vuonna 1980 hieman alle 23% kaikista tuloista, ja vuonna 2012 arvo oli vähän yli 30%. Eli jopa Ruotsissa rikkain 10% on kasvattanut osuuttaan huomattavasti

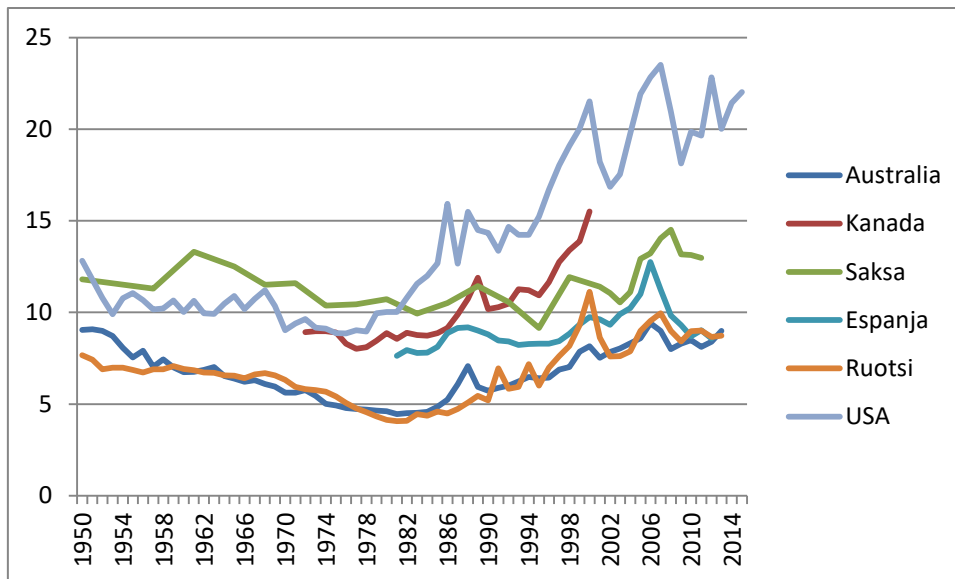
pääoman liikkeiden vapauttamisen jälkeisellä aikakaudella. Kaikissa tarkastelun kohteena olevissa maissa rikkain 10% on kuitenkin kasvattanut osuuttaan kokonaistuloista merkittävästi.

Viimeisten vuosikymmenien aikana suurimmat hyödyt talouskasvusta Yhdysvalloissa ovat menneet nimenomaan kaikista rikkaimmille. Näinä vuosikymmeninä lähes kaikkien palkansaajien tulojen kasvu on ollut alimman 90%:in historialliseen kehitykseen verrattuna (kuvio 1) matalaa. Köyhimmän 95%:in ja rikkaimman 1%:in väliin sijoittuvat palkansaajat saivat vuosina 1979-2011 palkanlisäystä vain 56,9%. Köyhimmän 90%:in ja rikkaimman 5%:in väliin sijoittuvat palkansaajat saivat samana aikana palkanlisäystä 36,2%. (Finlo & Mishel 2013)

Kuvio 10. Rikkaimman 0,1%:in osuus tuloista prosentteina Yhdysvalloissa. (The World Wealth and Income Database)

Rikkaimman 0,1%:in osuus kokonaistuloista Yhdysvalloissa lähti rajuun kasvuun 1970-luvulta alkaen. 1970-luvulla heidän osuutensa kokonaistuloista oli noin 2-3%, mutta vuoteen 2015 mennessä tämä osuus oli kasvanut jo melkein 11%:iin. Rikkaimpien osuus tuloista myös laski reilusti 1920-luvun ja 1970-luvun välisenä aikana.

Kuvio 11. Rikkaimman 1%:in osuus kokonaistuloista pääomatulot mukaan luettuna. (The World Wealth and Income Database)

Useimmissa tarkastelun kohteena olevissa maissa rikkaimman 1%:in tulo-osuudet ovat kasvaneet nopeasti, vaikka kasvu on ollut kaikista nopeinta Yhdysvalloissa. Vuodesta 1980 lähtien Yhdysvalloissa rikkaimman 1%:in osuus tuloista on kasvanut noin 10%:ista yli 22%:iin. Ruotsissa vastaavat luvut ovat 4,13% ja 8,73%. Saksassa rikkain 1% on kasvattanut osuuttaan vuodesta 1980 10,72%:ista vain noin 13%:iin, mikä on huomattavasti alhaisempi kasvu kuin Yhdysvalloissa. Saksan ohella myös Espanjassa rikkaimman 1%:in tulojen kasvu on ollut varsin vaatimatonta. Espanjassa tulo-osuus ei ole kasvanut 1980-luvun alun jälkeen oikeastaan ollenkaan, pientä kuplaa lukuun ottamatta.

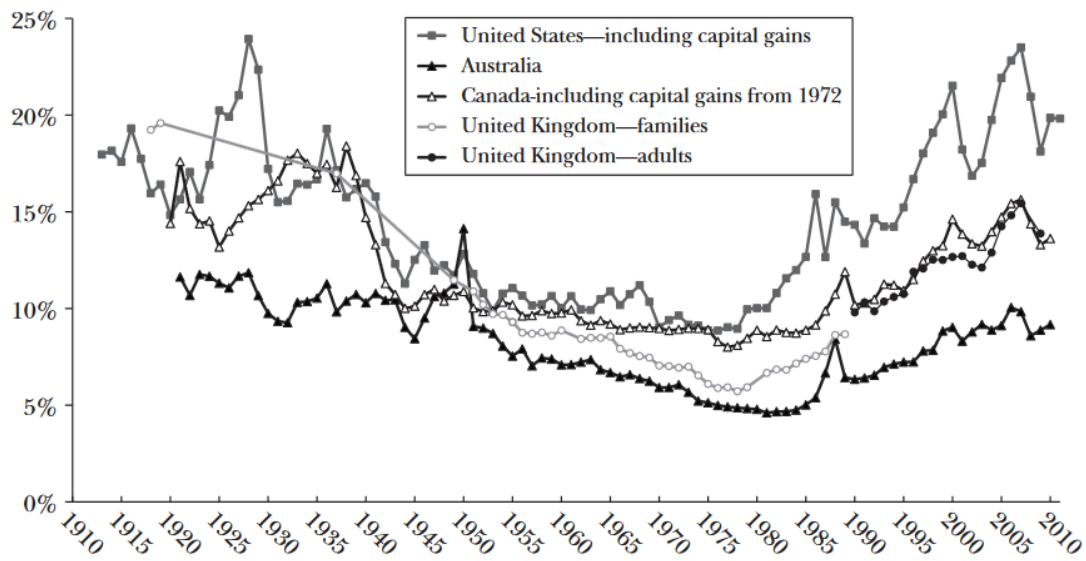
Osa rikkaimpien ihmisten tuloista tulee yritysjohtajien palkkioista. Se, että minkä takia osakkeenomistajat suostuvat maksamaan yritysten johdolle niin suuria palkkioita, vaikka usein huomattavasti koulutetummat työntekijät saavat huomattavasti alempaa palkkaa, on täysin oma tutkimusaiheensa. Ja se on myös erittäin kiinnostava tutkimusaihe, koska siihen ei tunnu löytyvän kovin hyvää vastausta. Joidenkin tutkimusten mukaan syynä on yritysjohtajien liian suuri ja perusteeton valta yritysten sisällä. Sen takia osakkeenomistajat eivät pysty ajamaan omia taloudellisia etujaan tarpeeksi tehokkaasti. Toiset tutkimukset taas vetoavat pätevien johtajien vähäisyyteen. Yritysjohtajien palkkiot ovat vahvasti sidoksissa yritysten keskimääräiseen kokoon. Yhdysvalloissa suurimmat yritykset ovat kansainvälistyneet, ja niiden markkina-arvo on 1980-luvun jälkeen kasvanut merkittävästi. Kun yritysten keskimääräinen koko kasvaa,

niin silloin kasvaa myös yritysjohtajien keskimääräiset palkkiot. (Gabaix & Landier 2006)

Jos pätevien yritysjohtajien vähäisyys selittää suuret palkkiot, niin ihmettelen, että minkä takia yritykset eivät vain kouluta lisää päteviä johtajia. En näe mitään syytä, miksi johtajat olisivat tässä suhteessa niin erilaisia kuin kaikki muut työntekijät. Se, että yritysjohtajien palkkioille ei keksitä hyviä perusteluita, viittaa siihen, että pitkän aikavälin tulojaon epätasa-arvon kannalta tärkeää on kiinnittää huomiota nimenomaan pääomatulojen kehitykseen.

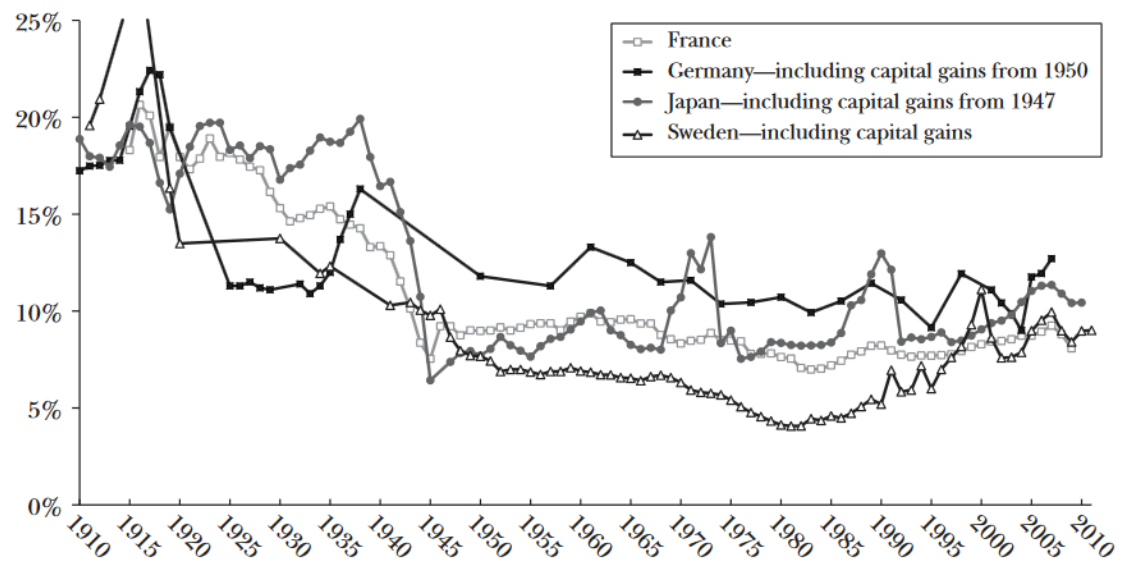
Facundo Alvaredo, Anthony B. Atkinson, Thomas Piketty ja Emmanuel Saez (2013) tarkastelivat rikkaimman 1%:in tulo-osuuden kehitystä eri kehittyneissä maissa. Heidän mukaansa englantia puhuvissa maissa rikkaimpien tulo-osuudet ovat kasvaneet huomattavasti nopeammin kuin esimerkiksi monissa Euroopan maissa tai Japanissa.

A: Top 1 Percent Income Shares in English-speaking Countries (U-Shape)

Kuvio 12. Rikkaimman 1%:in osuus kokonaistuloista englantia puhuvissa maissa. (Alvaredo, Atkinson, Piketty & Saez 2013)

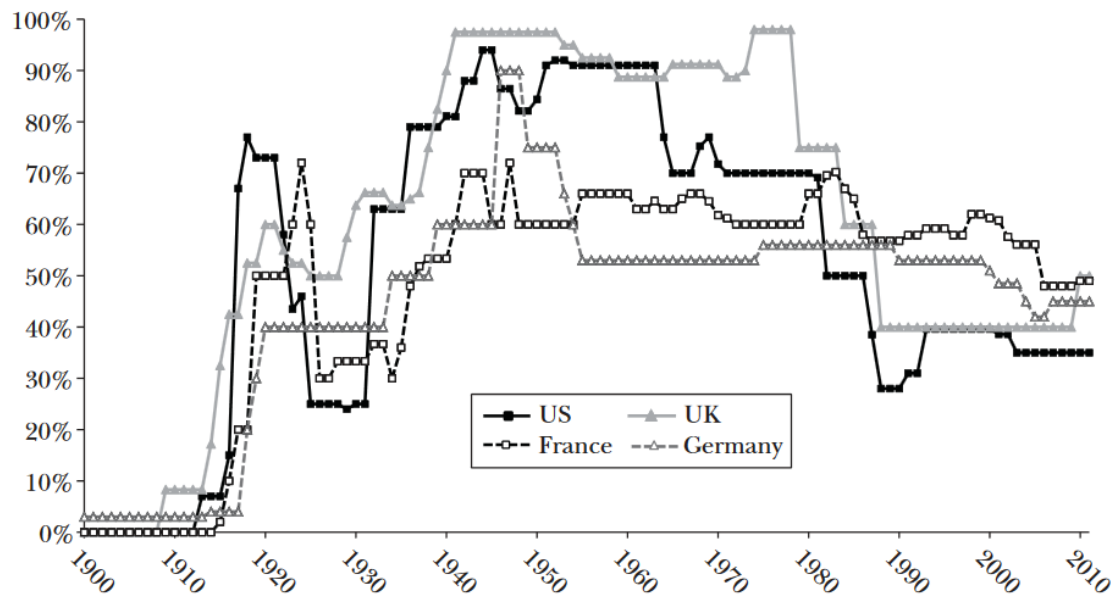
B: Top 1 Percent Income Shares in Continental Europe and Japan (L-Shape)

Kuvio 13. Rikkaimman 1%:in osuus kokonaistuloista Manner-Euroopassa ja Japanissa. (Alvaredo, Atkinson, Piketty & Saez 2013)

Kirjoittajien mukaan veropolitiikalla on selvä yhteys rikkaimpien tuloihin, vaikka kuvioissa olevat luvut ovat veroja edeltäviä lukuja. 1980-luvulla Reaganin ja Thatcherin hallituskausilla sekä Isossa-Britanniassa että Yhdysvalloissa toteutettiin mittavia veronalennuksia. Ranskassa ja Saksassa muutokset ovat selvästi pienempiä. Tätä yhteyttä veropolitiikan ja veroja edeltävien tulojen kehityksen välillä kirjoittajat perustelevat esimerkiksi sillä, että alemmat veroasteet alentavat kannustimia verojen maksun välttelyyn. Heidän mukaansa alemmat veroasteet myös lisäävät yritysjohtajien kannustimia saada itselleen suurempia palkkoja. (Alvaredo, Atkinson, Piketty & Saez 2013)

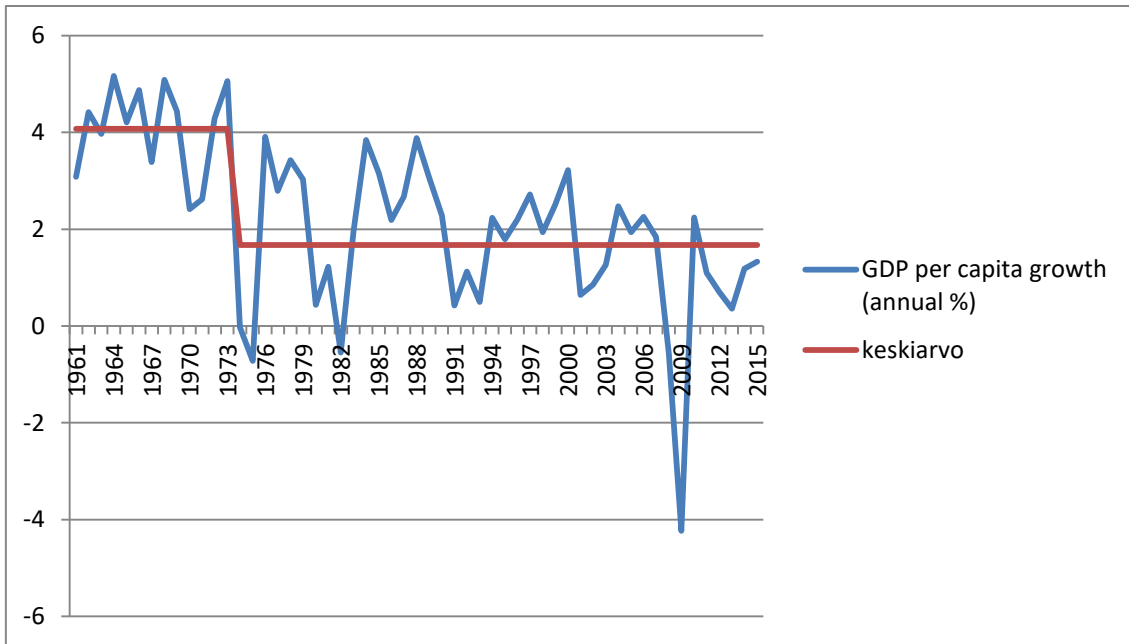
Top Marginal Income Tax Rates, 1900–2011

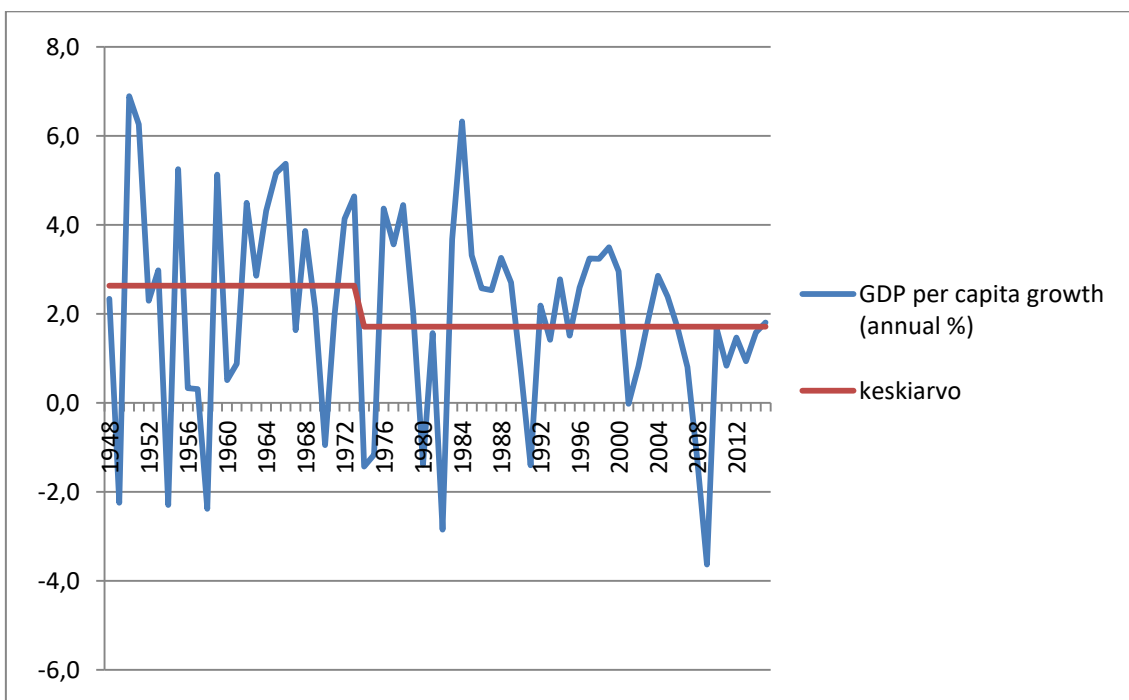
Kuvio 14. Korkeimpien tuloluokkien verotuksen kehitys eri maissa. (Alvaredo, Atkinson, Piketty & Saez 2013)

5.2 Muu talouden kehitys

1970-luvun alussa tapahtunut alimman 90%:in palkkojen kasvun taittuminen (kuvio 7) tapahtui samaan aikaan kuin talouden yleisen kasvuvauhdin heikkeneminen niin Yhdysvalloissa kuin muissakin länsimaissa.

Kuvio 15. BKT per capita kasvu OECD-maissa. (The World Bank)

Kuvio 16. BKT per capita kasvu Yhdysvalloissa. (Federal Reserve Bank of St. Louis)

Yhdysvalloissa ero ei ole yhtä suuri kuin OECD-maissa keskimäärin. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että vuosina 1950-1973 muut länsimaat konvergoituivat voimakkaasti Yhdysvaltojen kanssa toisen maailmansodan jälkeen. Kuviossa on myös

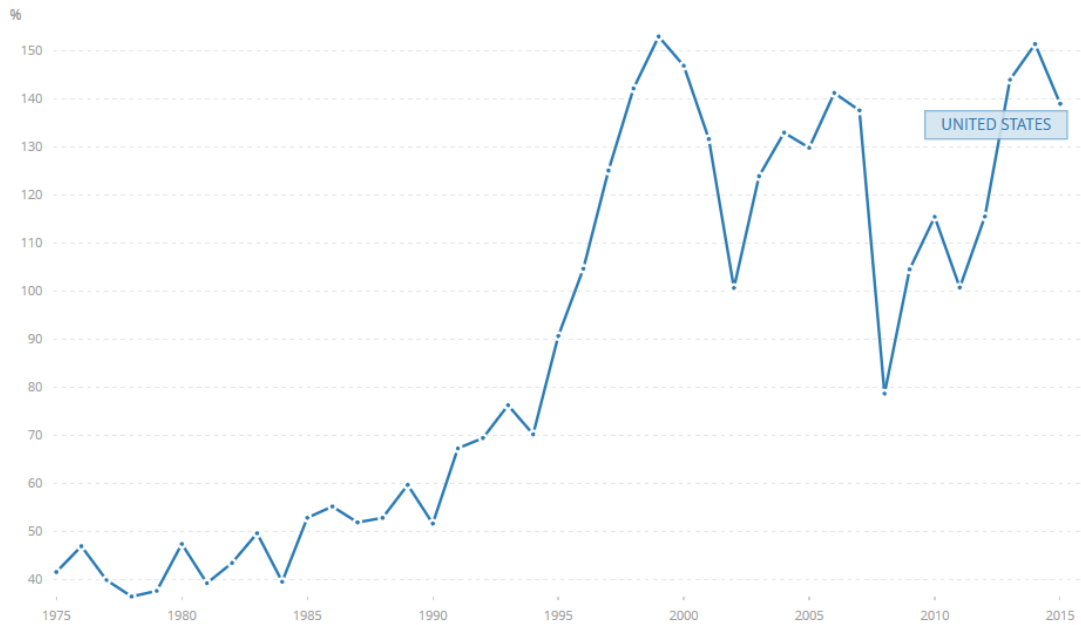
13 vuotta enemmän dataa kuin OECD maiden kohdalla, ja Yhdysvallat kasvoi hitaammin 1950-luvulla. Kuvioden viesti on kuitenkin täysin selvä. 1970-luvun alusta keskimääräiset kasvuvauhdit tippuivat selvästi. Ja mitä lähemmäksi nykyhetkeä tullaan 1970-luvulta, niin sitä alhaisempia kasvulukemia länsimaissa on ollut, vaikka viimeisten parin vuosikymmenen aikana on tapahtunut merkittävää kehitystä esimerkiksi tietokoneissa. Tämä teknologinen kehitys kuitenkin loistaa poissaolollaan kasvulukemissa.

Tämä kasvun hidastuminen tunnetaan yleisesti nimellä 1970-luvun ”productivity slowdown”. Sen syistä ei ole yksimielisyyttä, mutta sen selittäjiksi on ehdotettu muun muassa energian hintoja, työvoiman laatua, mittausten epätarkkuutta, muita luonnonvarojen rajoituksia, valtion sääntelyä, yritysten johdon toimintaa ja valtioiden kauppaan liittyvää politiikkaa. Tuottavuuden kasvu määritellään tässä yhteydessä tuotoksen arvon kasvuna suhteessa työtuntien ja pääoman kasvun määrään. Eli se on siis kiinteästi yhteydessä BKT:n kasvuun, vaikka se ei olekaan täysin sama asia. (Cullison 1989)

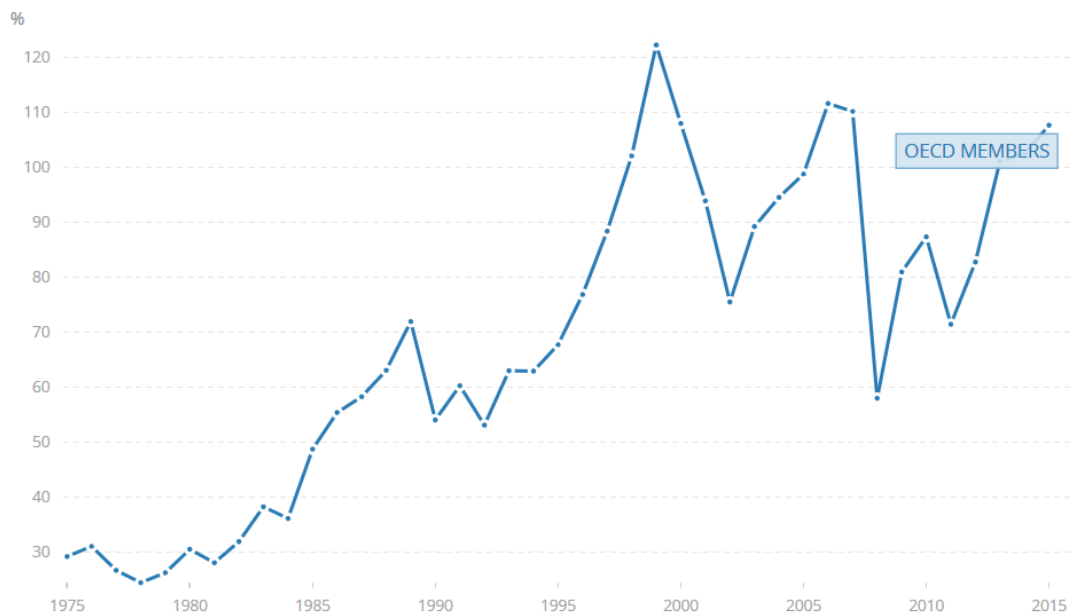
On vaikea olla huomaamatta jonkinlaista yhteyttä samaan aikaan tapahtuneen pääoman liikkeen sääntelyn purkamisen (kuvio 3) ja sitä seuranneen alimman 90%:in keskimääräisten palkkojen kasvun taittumisen kanssa monissa länsimaissa (kuvio 7). Jos se ei ole vähintäänkin yksi tärkeä selittävä tekijä, niin silloin kyseessä on yksi taloushistorian merkittävimmistä yhteensattumista.

Viimeisten 150 vuoden aikana pitkän ajan per capita talouskasvu Yhdysvalloissa on ollut reaalisesti keskimäärin noin 2% vuodessa. Hyvin pitkällä aikavälillä talouskasvu on kuitenkin historiallisesti kiihtynyt. Ja esimerkiksi Yhdysvalloissa talouskasvu 1900-luvun puolivälissä oli huomattavasti nopeampaa kuin vuosisadan alussa. (Jones 2015) Vuosien 1948-1973 talouden kasvuvauhti oli 2,64% (kuvio 16). Tämä tarkoittaa sitä, että vuosien 1973-2016 aikana BKT per capita olisi kasvanut kolminkertaiseksi, jos sama kasvuvauhti olisi jatkunut. Todellisuudessa se on kasvanut noin kaksinkertaiseksi.

Pääomanliikkeiden vapautuksen jälkeen suurempi osa länsimaisesta pääomasta oli mahdollista sijoittaa huomattavasti suurempaan ja huomattavasti köyhempään työntekijöiden joukkoon. 1970-luvun jälkeinen aika on myös ollut hyvää aikaa olla länsimainen sijoittaja.

Kuvio 17. Amerikkalaisten julkisten osakeyhtiöiden markkina-arvo suhteessa BKT:hen. (The World Bank)

Kuvio 18. Julkisten kotimaisten osakeyhtiöiden arvo suhteessa BKT:hen OECD-maissa. (The World Bank)

Sekä Yhdysvalloissa että OECD-maissa julkisten osakeyhtiöiden markkina-arvo suhteessa bruttokansantuotteeseen on kasvanut moninkertaiseksi 1970-luvun jälkeen.

Yhdysvalloissa markkina-arvo oli vähän yli 40% bruttokansantuotteesta vuonna 1975, mutta nykyään se on melkein 140%. OECD-maissa vastaavat luvut ovat 30% ja 110%. Myös rahoitussektorin merkitys taloudessa on kasvanut. Vuonna 2013 uutisoitiin, että rahoitussektorin osuus amerikkalaisten yritysten voitoista oli kasvanut 30%:iin vuonna 2012, vaikka se vuonna 1980 oli ollut vain 10% (The Atlantic 2013). Monet asiat voivat kuitenkin vaikuttaa julkisten osakeyhtiöiden yhteiseen markkina-arvoon. Esimerkiksi kaikki yritykset eivät listaudu pörssiin.

Viimeisen kahden vuosisadan aikana osaketuotot Yhdysvalloissa ovat olleet hyvin tasaisia. Koko tämän ajan hyvin hajautettu osakesalkku on tuottanut reaalisesti keskimäärin noin 6,6% vuodessa. 1970-luvun pääomanliikkeiden vapautus ei oikeastaan näy millään lailla näissä tuotoissa. (Siegel 2014: 6)

Pitää kuitenkin ymmärtää se, että jos jokin asia kasvaa 6,6% vuodessa, niin se tarkoittaa sitä, että sen arvo kaksinkertaistuu noin 11 vuodessa. Tämä tarkoittaa sitä, että se nelinkertaistuu 22 vuodessa. 33 vuodessa sen arvo yli kahdeksankertaistuu. 44 vuoden aikana sen arvo kasvaa yli 16-kertaiseksi. 55 vuodessa arvo on jo kasvanut yli 33-kertaiseksi, ja niin edelleen. Jos 1800-luvun alussa olisi sijoittanut yhden dollarin osakesalkkuun, jonka arvo kasvaa 6,6% vuodessa, niin vuonna 1970 tämän osakesalkun arvo olisi ollut hieman yli 50 000 dollaria. Mutta vuonna 2017 sen arvo olisi reilusti yli miljoonan. Eksponentiaalinen kasvu tuottaa siis tosimaailmassa hyvin erilaisia lopputuloksia, jos kasvuperiodia venytetään edes vähän.

Kysymys on nyt se, että kuinka kauan tällainen eksponentiaalinen kasvu olisi voinut jatkua, jos länsimainen pääoma oltaisiin voitu sijoittaa vain länsimaisiin työntekijöihin? Jos pääomantuottoja saadaan vain sijoittamalla samaan talouteen, niin kuinka pitkään nämä tuotot voivat kasvaa nopeammin kuin muu talous? Tämän takia tärkeää on kiinnittää huomiota nimenomaan osakemarkkinoiden kokoon suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Kontrasti osakemarkkinoiden kasvun (kuvio 18) ja toisaalta alimman 90%:in palkkojen välillä monissa länsimaissa (kuvio 7) on se asia, jota pyrin korostamaan. Eli pääoman liikkeen vapautuksen jälkeisellä aikakaudella suurimmat häviäjät ovat olleet tavalliset palkansaajat, kun taas osakemarkkinat ovat menestyneet erittäin hyvin.

Se, että kuka nämä osakkeet omistaa, ja kuinka suuri osa tästä kasvusta realisoidaan varsinaiseksi verotettavaksi pääomatuloksi, ei ole tässä yhteydessä oikeastaan kovinkaan tärkeää. Raja pääoman omistajien ja palkansaajien välillä ei ole läheskään niin selvä kuin usein kuvitellaan. Yhdysvalloissa suurin piirtein puolet ihmisistä on jollain tavalla mukana osakemarkkinoilla (CNBC 2015).

6. PALKKAKEHITYKSEN TULEVAISUUS

Aikaisemmin käsitelty Robert Gordonin (2012) tutkimus väittää, että lähitulevaisuudessa kulutuksen kasvu lähestulkoon kaikilla amerikkalaisilla hidastuu alle 0,5%:iin vuodessa moneksi vuosikymmeneksi. Ainoastaan rikkain 1% kasvattaa tulojaan nopeammin. Hänen mukaansa tälle on monta syytä, mutta yksi näistä syistä on globaali palkkaerojen tasoittuminen.

Yksi tutkimus sanoo, että Isossa-Britanniassa vuosina 1981-2000 syntynyt sukupolvi saattaa olla ensimmäinen sukupolvi maan historiassa, joka ansaitsee elämänsä aikana vähemmän rahaa kuin aikaisempi sukupolvi (Gardiner 2016).

Toinen tutkimus sanoo, että 10-80% tuloluokista 25 kehittyneessä maassa ei tule saamaan yhtään tulonlisäystä vuoteen 2025 mennessä, ja heidän tulonsa voivat jopa laskea. Arvion suuruus riippuu talouskasvun nopeudesta, ja siihen vaikuttaa myös se, että minkälaisia vaikutuksia automaatioteknologian kehityksellä on työmarkkinoilla. Kirjoittajien mukaan on mahdollista, että talouskasvu pysyy matalana, ja tässä tapauksessa pessimistisimmät ennustukset voivat toteutua. Yksi syy palkkakehitykselle löytyy siitä, että viimeisten vuosikymmenien aikana vähän koulutusta vaativien ja keskitason työpaikkojen työntekijöiden kohtaama kansainvälinen kilpailu on lisääntynyt. Tutkimuksen nimi on suomennettuna ”Köyhempiä kuin vanhempansa?”, ja siinä pohditaan mahdollisuutta sille, että tuleeko seuraavasta sukupolvesta köyhempi kuin vanhempiensa sukupolvesta. (Dobbs, Madgavkar, Manyika, Woetzel, Bughin, Labaye, Liesbeth Huisman, Kashyap 2016)

Palkkakehityksen tulevaisuutta ennustavat tutkimukset antavat hyvin pessimistisen kuvan länsimaiden tulevasta palkkojen kasvusta. Näille ennustuksille ei ole vaikeaa keksiä hyviä perusteluita. On monta hyvää syytä uskoa, että tulevaisuudessa merkittävää palkkojen kasvua ei länsimaissa ole syytä odottaa. Tähän lukuun on kerätty yhteen sellaista todistusaineistoa, joka tukee ajatusta siitä, että nämä tutkimustulokset pitävät paikkansa.

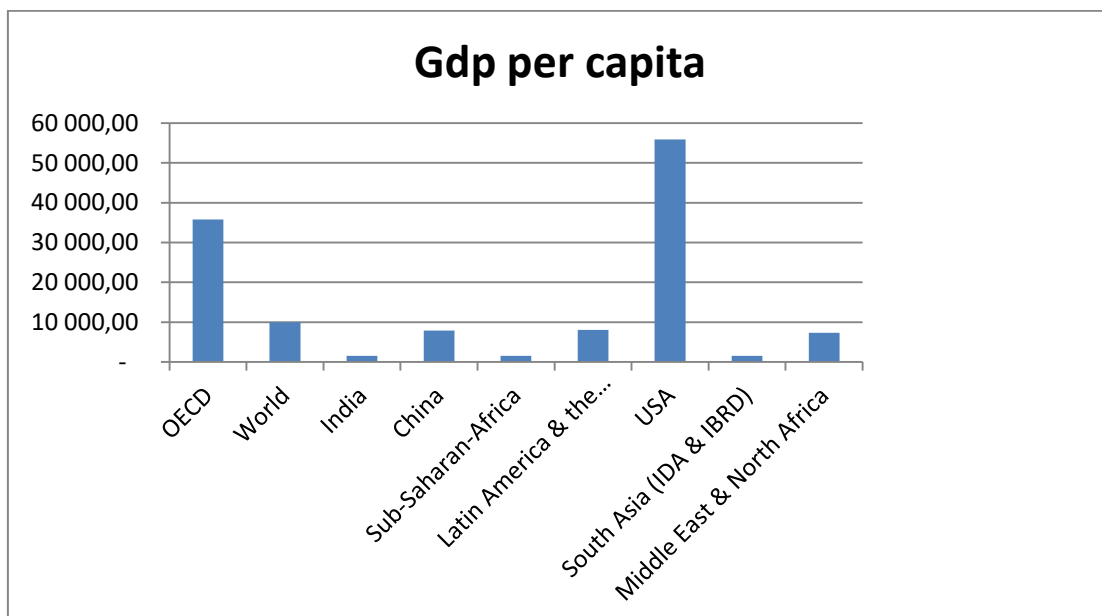
Kansainväliset palkkaerot voidaan perustella joko eroilla fyysisen pääoman määrässä tai eroilla tuotantoteknologian tasoissa. (Krugman et al. 2015: 735) Fyysinen pääoma liikkuu nykyään muutenkin vapaasti rajojen välillä, ja erot koulutustasoissa ovat tasoittumassa (Freeman 2006). Internetkoulutuksen yleistymisen voi myös olettaa nopeuttavan tätä tasoittumista. Tästä voidaan päätellä, että ainoa teoreettinen peruste kansainvälisille palkkaeroille on erot yritysten tuotantoteknologiassa. Tuotantoteknologia voi tarkoittaa esimerkiksi yritysten toimintaan tai tuotteisiin

liittyvää tietotaitoa. Jos erot fyysisessä pääomassa ja tuotantoteknologian tasossa häviävät, niin silloin ei pitäisi olla myöskään syytä kansainvälisille palkkaeroille (Krugman et al. 2015: 704).

Erot tuotantoteknologian tasossa saattavat olla maiden välillä erittäin suuria, mutta kansainvälisten yritysten sisällä nämä erot tasoittuvat. Eli kun länsimaiset yritykset laajentavat toimintaansa köyhempiin maihin, niin ne vievät mukanaan oman tuotantoteknologiansa. Ja mitä enemmän nämä teknologiaerot tasoittuvat, sitä suurempi vaikutus sillä on palkkaerojen tasoittumiseen maiden välillä. (Baldwin 2007)

Esimerkkinä voidaan mainita vaikka Microsoftin ulkoistukset Intiaan. Microsoft ulkoistaa Intiaan kaikenlaista työtä, ja ulkoistaminen koskettaa myös vaativia insinööritehtäviä. (The New York Times 2004) Jos Microsoft, tai muut amerikkalaiset teknologiayritykset, työllistävät ihmisiä sekä Yhdysvalloissa ja Intiassa, niin näiden yritysten johdon pitää pystyä perustelevaan osakkeenomistajilleen, minkä takia he maksavat amerikkalaiselle työntekijälle moninkertaisesti enemmän kuin intialaiselle työntekijälle. Intiaan tulee jatkuvasti lisää koulutettuja ihmisiä, joille voidaan kouluttaa osa amerikkalaisten työntekijöiden tekemistä töistä. Kaikkia työntekijöitä ei välttämättä voida korvata, mutta ainakin osa voidaan.

Elintasoerot maailmassa ovat tällä hetkellä niin suuria, että kansainvälisen yrityksen näkökulmasta ulkoistaminen edustaa usein mahdollisuutta merkittäviin säästöihin, jos sen länsimaiset työntekijät ovat korvattavissa halvemmalla ulkomaisella työvoimalla.

Kuvio 19. BKT per capita eri maissa. (The World Bank)

Kun puhutaan maailman kaikista maista, niin palkkojen sijasta on parempi tarkastella BKT-lukemia, jos halutaan saada jonkinlainen käsitys elintasosta. Tämä johtuu siitä, että köyhissä maissa suuri osa ihmisistä on palkkatilastojen ulkopuolella, koska he eivät ole palkkatyössä. He elättävät itsensä perinteisin keinoin, mikä voi tarkoittaa vaikka itsenäistä maanviljelyä. Esimerkiksi Etelä-Aasiassa vain 25% työvoimasta on palkkatyössä tämän määrittelyn mukaan. (BBC 2012)

Vapaakaupan ja ulkoistamisen vaikutuksista tehdyt tutkimukset päätyvät usein siihen tulokseen, että nämä asiat heikentävät vähän koulutettujen palkansaajien asemaa. Ajatus on se, että vähän koulutetut kärsivät, koska heille löytyy enemmän kilpailijoita kansainvälisiltä työmarkkinoilta. (Krugman 2008; Leamer 1992; Feenstra & Hanson 2001; Hummels, Jorgensen, Munch & Xiang 2011)

Ulkoistaminen yhdistetään mielikuvissa matalan jalostusasteen teollisuuteen. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi vaatteiden valmistusta tai kännyköiden kokoamista. Se ei kuitenkaan enää nykyaikana vastaa todellisuutta, vaan oikeasti lähestulkoon kaikenlainen työ on ulkoistettavissa. Se voi olla matalan osaamistason palvelutyötä, kuten esimerkiksi Intiaan ulkoistetut puhelinneuvontapalvelut. Tai sitten se voi olla korkean teknologian yritys, joka ulkoistaa erilaisia tietokoneinsinöörin tehtäviä köyhempiin maihin (The New York Times 2004). Myös raskaampi teollisuus ulkoistaa toimintojaan köyhempiin maihin. Tunnetuimmat länsimaiset autonvalmistajat ovat jo pitkään tuottaneet autoja, tai niiden osia, alemman kustannustason maissa. Esimerkiksi ranskalaiset ja saksalaiset autonvalmistajat tuottavat autoja Itä-Euroopassa ja Pohjois-Afrikassa (The Economist 2013). Tuotekehittelytoimintaa ulkoistetaan myös muihin maihin. Esimerkiksi amerikkalaiset yritykset Intel, Google ja GE, jotka siis kaikki ovat korkean teknologian yrityksiä, tekevät tuotekehittelytyötä Aasiassa (CNBC 2014). Ehkä mielenkiintoisin esimerkki nykyajan ulkoistamisesta on amerikkalaiset yhtiöt, jotka ulkoistavat lakimiehensä Intiaan. Tämä nopeasti kasvava toimintatapa on johtanut siihen, että alemman tason lakimiesten töitä on alettu teettää intialaisilla lakimiehillä, joilla on tarvittava asiantuntemus amerikkalaisista lakipykälästä. Aikaisemmin tämän tyyppiset työt teetettiin vastavalmistuneilla amerikkalaisilla asianajajilla, mutta ulkoistaminen on alkanut vähentää heidän työnsaanti mahdollisuuksiaan. (The Economist 2010) Asianajajan työ on luonteeltaan sellaista, että sitä voidaan pitää muihin ammatteihin verrattuna hyvin vaikeasti ulkoistettavana. Asianajajat ovat korkeasti koulutettuja ihmisiä, joilla on maakohtainen tutkinto. Tähän tiivistyy ulkoistamisen ongelma länsimaisen palkansaajan näkökulmasta. Jos jopa asianajajan kaltaiset korkean luokan asiantuntemusta vaativat palveluammattit ovat ulkoistettavissa, niin tämä pakottaa miettimään, että onko mikään muukaan ammatti turvassa ikuisesti.

Sana ”ulkoistaminen” ei oikeastaan enää edes usein kuvaa kunnolla sitä mitä kansainväliset yritykset tekevät. Kyse on ennemminkin vain yrityksen toiminnan laajentamisesta köyhemmässä maassa, usein juuri sen maan markkinoiden palvelemiseksi.

Richard Freemanin (2006) mukaan on mahdollista, että kansainvälisten yritysten laajentaessa toimintaansa maailmaan on syntymässä globaalit työmarkkinat. Hän kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että köyhät maat ovat tulleet kilpailukykyisiksi monilla korkean teknologian aloilla, samalla kun yliopistotutkinnot ovat yleistyneet köyhissä maissa. Sen takia hänen mielestään myös koulutettujen länsimaisten työntekijöiden on syytä pelätä kansainvälistä kilpailua.

Näyttää siltä, että koulutusta vaativien ammattien ulkoistaminen tietokoneiden ja internetin välityksellä on asia, joka tulee tulevaisuudessa vain kiihtymään. Esimerkiksi aikaisemmin mainittu asianajajien ulkoistaminen on ala, joka ainakin aikaisempina vuosina on kasvanut todella nopeasti. (The Economist 2010). Kansainvälisten koulutuserojen tasoittuminen tarkoittaa sitä, että köyhissä maissa on nykyään huomattavasti enemmän koulutettua työvoimaa, joka on valmis tietokoneiden välityksellä tekemään länsimaisten korkeasti koulutettujen työntekijöiden töitä. Yksi vuonna 2007 tehty tutkimus sanoo, että parin vuosikymmenen sisällä 22-29% kaikista amerikkalaisista työpaikoista on mahdollista ulkoistaa. Sama tutkimus väittää, että työn vaatimalla koulutustasolla on vähän vaikutusta siihen, että voidaanko se ulkoistaa (Blinder 2007).

Kaikki länsimaiset työntekijät eivät ole suorassa kilpailusuhteessa köyhempien maiden työntekijöiden kanssa. Esimerkiksi putkimiesten ei tarvitse kilpailla ulkomaisen työvoiman kanssa. Merkittävä osa länsimaisista ammateista on kuitenkin jollain tavalla suorassa kilpailusuhteessa köyhempien maiden työntekijöiden kanssa (Blinder 2007), mutta tarkkaa lukua on mahdotonta antaa. Tietokoneiden ja internetin yleistymisen on altistanut huomattavasti suuremman määrän ammatteja kansainväliselle kilpailulle (Freeman 2006). Ja saattaa olla, että tulevaisuudessa esimerkiksi kauko-ohjattavat robotit mahdollistavat aikaisemmin kilpailulta suojattujen ammattien ulkoistamisen. Jo nyt on olemassa kauko-ohjattavia robotteja, joiden avulla lääkärit voivat suorittaa leikkauksia missä päin maailmaa tahansa lähtemättä omasta kotikaupungistaan (BBC 2014). Teknologinen kehitys voi siis altistaa suuremman määrän työpaikkoja ulkoistamiselle tavoilla, joita ihmiset eivät välttämättä pysty edes kuvittelemaan tällä hetkellä.

Ulkoistamisen tuottavuusvaikutuksia tarkastelleen tutkimukseen mukaan kansainvälinen ulkoistaminen lisää firmojen tuottavuutta (McCann 2008). Tästä voi siis päätellä, että

esimerkiksi Microsoft voi kokonaisuudessaan hyötyä ulkoistamisesta. Mutta jos lähtökohta on se, että merkittävä osa palkansaajista kärsii palkanmenetyksiä, niin silloin kaikki eivät pääse nauttimaan näistä tuottavuushyödyistä. Niistä hyötyvät vain osakkeenomistajat ja ne palkansaajat, joiden palkkakehitys ei kärsi ulkoistamisen takia. Yhdysvalloissa yhteys koko talouden tuottavuuden kehityksen ja tavallisten palkansaajien palkkakehityksen välillä on ollut katkennut vuodesta 1973. Aikaisempina vuosikymmeninä näiden työntekijöiden palkat kasvoivat lähestulkoon samaa vauhtia kuin tuottavuus. (Mishel, Gould & Bivens 2015) Tapahtunut kehitys näyttää siis sen, että suuri osa amerikkalaisista palkansaajista ei ainakaan vielä ole päässyt nauttimaan globalisaation tuomista tuottavuuseduista. On kuitenkin syytä muistaa, että 1970-luvulla tapahtui esimerkiksi Yhdysvalloissa koko talouden tasolla myös tuottavuuden kasvussa selvä hidastuminen (Cullison 1989).

Yhdysvalloissa toteutunut palkkakehitys viittaa siihen, että lähestulkoon kaikki palkansaajat ovat 1970-luvun jälkeen kärsineet huomattavia menetyksiä palkkojen pitkän aikavälin kasvussa. Yhdysvalloissa ne työntekijät, joiden palkat sijoittuvat rikkaimman 5%:in alarajalle, saivat vuosina 1979-2013 noin 41% lisää palkkaa. (Mishel, Gould & Bivens 2015) Se on selvästi parempi tulos kuin alimmalla 90%:illa, mutta jos sitä vertaa alimman 90%:in historialliseen palkkakehitykseen (kuvio 1), niin se on silti hyvin vaatimatonta. Historiallinen palkkakehitys Yhdysvalloissa viittaa siis siihen, että maan sisäinen kilpailu hyväpalkkaisista töistä tarkoittaa sitä, että lähes kaikki palkansaajat kärsivät ulkoistamisesta, vaikka he eivät olisikaan henkilökohtaisesti uhattuina. Näyttää siis siltä, että maiden rajat eivät suojaa länsimaisia työntekijöitä siltä, että he ovat osa sitä samaa kansainvälistä työmarkkinaa kuin nälkäräjällä elävä intialainenkin.

Alimman 90%:in keskimääräinen palkkataso on monissa länsimaissa hyvin lähellä sitä tasoa mitä se oli 1970-luvulla. Näissä maissa yhteys alimman 90%:in palkkojen kasvun ja toisaalta teknologisen kehityksen, länsimaisen talouskasvun ja maailmantalouden kasvun välillä katkesi 1970-luvulla. (kuvio 7) Ja esimerkiksi Yhdysvalloissa yhteys ei ole heikko, vaan täysin olematon (kuvio 1). Jos väittää, että nämä palkat lähtevät nousuun yli 40 vuoden tauon jälkeen, niin pitää pystyä kertomaan, mikä asia on muuttunut tänä aikana. Jos näillä asioilla ei ole ollut vaikutusta palkkojen kehitykseen menneisyydessä, niin minkä takia niillä olisi merkitystä tulevaisuudessa? Mikä asia palauttaa yhteyden palkkojen kehityksen ja maailmantalouden kehityksen välillä? Moni asia on muuttunut 1970-luvun jälkeen, mutta ei kuitenkaan välttämättä länsimaisen palkansaajan kannalta parempaan suuntaan. Maailma on vieläkin täynnä köyhiä ihmisiä, mutta nyt länsimaisilla yrityksillä on ollut monta vuosikymmentä aikaa kansainvälistyä ja integroida näitä köyhiä ihmisiä globaaleille työmarkkinoille.

Kuljetuskustannukset näyttelevät pientä osaa palkanmuodostuksessa, mutta vaikutus on monien tuotteiden kohdalla niin pieni, että sen voi tässä yhteydessä sivuuttaa. Esimerkiksi Apple kuljettaa joitakin tuotteitaan lentorahtina, koska siinä säästyvä aika on heille merkittävämpi tekijä kuin ero kustannuksissa. (Forbes 2013) Autojen ja muiden painavien tai suurien tuotteiden kohdalla se voi olla merkittävämpi asia, mutta valtaosa tuotteista on kevyempiä. Ja toisekseen, ulkoistamisessa on kyse muustakin kuin tuotteiden valmistuksesta. Erilaisten toimistotöiden ulkoistamiseen ei liity minkäänlaisia kuljetuskustannuksia, koska työn tulokset liikkuvat sähköisesti. Kuljetuskustannukset saattavat olla joissain tapauksissa huomionarvoisia, mutta kokonaiskuvan kannalta niillä ei ole niin suurta merkitystä, että niihin kannattaisi tässä yhteydessä kiinnittää huomiota.

Aikaisemmin käsitellyn Robert Feenstran ja Gordon Hansonin (2001) tutkimuksen mukaan Yhdysvalloissa niiden työntekijöiden, joilla on vähemmän kuin 12 kouluvuotta, palkka tippui keskimäärin noin 20,2% vuosina 1979-1995. Vähän koulutettujen työntekijöiden kohdalla on siis aikaisemmin tapahtunut merkittävää palkkatason heikentymistä. Ja kuten aikaisemmin todettiin, lähestulkoon kaikenlaisia ammatteja ulkoistetaan nykyään. Jos kouluttamattomien palkat voivat laskea reilustikin, niin se pakottaa kysymään, että voiko näin käydä myös koulutetuille? Tästä on jonkin verran viitteitä jo nyt. Yhdysvalloissa yliopistosta vastavalmistuneiden keskimääräinen tuntipalkka oli vuonna 2000 18,55 dollaria, mutta vuonna 2013 se oli 16,99 dollaria. (Mishel, Gould & Bivens 2015)

Tutkimuksessa Lucas paradoksin syistä todettiin, että sille on kolme tärkeää syytä. Paradoksi viittaa siihen, että minkä takia länsimainen pääoma ei virtaa kehittyviin maihin parempien pääomantuottojen perässä. Nämä syyt olivat kehittyvien maiden heikko instituutioiden laatu, erot inhimillisessä pääomassa ja epäsymmetrinen informaatio. Instituutioiden laatu tarkoittaa esimerkiksi julkishallinnon pätevyyttä ja korruption vähäisyyttä. Tutkimuksessa todettiin myös se, että nämä syyt eivät ole riittäviä selittämään tätä asiaa. (Alfaro, Kalemli-Ozcan & Volosovych 2003) Jos Lucas paradoksille ei ole kunnollisia syitä, niin kuin tutkimus väittää, niin silloin on täysin mahdollista, että tulevaisuudessa huomattavasti suurempi osa länsimaisesta pääomasta sijoitetaan köyhiin maihin. Jos näin käy, niin se heikentää länsimaisen palkansaajan asemaa entisestään.

Vuonna 2013 Oxfordin yliopistossa tehty tutkimus väittää, että noin 47% kaikista työpaikoista Yhdysvalloissa on vaarassa tulla automatisoiduiksi seuraavien parin vuosikymmenen aikana (Frey & Osborne 2013). Tekoälyn kehityksestä on tosin tehty huomattavasti radikaalimpiakin ennustuksia (Forbes 2016).

Kehityksen suunta on kuitenkin varsin selvä, vaikka sen nopeudesta voidaankin väitellä. Automaation kehityksessä tapahtuu voimakasta kehitystä, ja sillä tulee olemaan merkittävä vaikutus työmarkkinoihin lähitulevaisuudessa. Jos lähdetään siitä, että noin puolet työpaikoista tullaan automatisoimaan seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana, niin mikä vaikutus tällä on länsimaisen työntekijän ostovoimakorjattuun palkkatasoon ja toisaalta BKT:n kasvuun?

Voisi ajatella, että tällainen teknologinen kehitys johtaa ostovoiman kohoamiseen. Koska jos puolet työpaikoista automatisoidaan, niin teoriassahan se tarkoittaa sitä, että olemassa olevalla työvoimalla voidaan tuottaa kaksi kertaa enemmän tavaraa. Ja jos 75% automatisoidaan, niin silloin voidaan tuottaa neljä kertaa enemmän. Jos 90% automatisoidaan, niin tuotanto voi kasvaa kymmenkertaiseksi, ja niin edelleen. Tietenkään asia ei ole läheskään näin yksinkertainen. Esimerkiksi uudelleen koulutautuminen voi muodostua ongelmaksi. Mitä enemmän eri ammatteja häviää, niin sitä suuremmat vaatimukset on uudelleen koulutautumiselle. Ajattelutapa on rankasti yksinkertaistava, mutta silti pohjimmiltaan todenmukainen. Oleellista tässä ei nyt ole se, että mitkä ne tarkat vaikutukset ovat. Tarkoitus on ainoastaan painottaa sitä, että automaatioteknologian kehitys avaa mahdollisuuden tuotannon massiiviseen kasvattamiseen.

Julkisessa keskustelussa mikään ei kuitenkaan tällä hetkellä viittaa siihen, että taloustieteilijät odottaisivat taloudellisen kehityksen merkittävää nopeutumista lähitulevaisuudessa. Esimerkiksi Robert Gordon (2012) on tutkimuksessaan ennustanut hidasta talouskasvua ja palkkojen kasvua tulevaisuudessa. Yhdessä toisessa tutkimuksessa hidasta talouskasvua lähitulevaisuudessa pidetään mahdollisena, ja palkkojen hidasta kasvua todennäköisenä. (Dobbs, Madgavkar, Manyika, Woetzel, Bughin, Labaye, Liesbeth Huisman, Kashyap 2016)

Yhteys amerikkalaisen alimman 90%:in keskimääräisen palkkojen kehityksen ja teknologisen kehityksen välillä katkesi 1970-luvulla. Palkat ovat pysyneet paikoillaan siitä huolimatta, että näinä vuosikymmeninä on tapahtunut merkittävää teknologista kehitystä. Sitä ennen teknologinen kehitys kasvatti palkkoja. (kuviot 1) On hyvin vaikea ennustaa, miten tämä suhde kehittyy lähitulevaisuudessa. Toisaalta automaatioteknologia vähentää työvoiman kysyntää työpaikoilla, mutta on myös joitakin sellaisia yrityksiä, jotka ovat automaatioteknologian kehityksen myötä päättäneet tehdä enemmän investointeja länsimaihin, koska työvoimakustannusten merkitys on vähentynyt investointipäätöksissä (YLE 2013). Jää nähtäväksi, tuleeko näitä investointeja tarpeeksi korvaamaan menetetyt työpaikat.

Yhdessä palkkojen tulevaa kehitystä tarkastelevassa tutkimuksessa väitetään, että automaatioteknologian kehityksellä voi lähitulevaisuudessa olla merkittäväkin negatiivinen vaikutus palkkojen kehitykseen länsimaissa. Tämä kuitenkin esitetään vain yhtenä mahdollisena skenaariona. (Dobbs, Madgavkar, Manyika, Woetzel, Bughin, Labaye, Liesbeth Huisman, Kashyap 2016)

Automaatioteknologian kehityksen vaikutuksista palkkoihin on siis vaikea sanoa mitään tarkkaa. Toinen kiinnostava kysymys on se, että miksi tämä teknologinen kehitys ei tämän hetkisten ennusteiden mukaan tule näkymään talouskasvussa. Sen syihin en kuitenkaan itse ota kantaa.

7. PROTEKTIONISMIN VAIKUTUKSET

Selvästi protektionistisen politiikan vaikutuksista nykyhetken länsimaisessa kontekstissa on hyvin vaikea löytää minkäänlaisia kunnollisia tutkimuksia. Osittain tämä johtuu ehkä siitä, että länsimaat ovat hyvin sitoutuneita vapaakauppaan, ja sen takia on hyvin vähän tosimaailman esimerkkejä, joilla väitteet voitaisiin perustella. Tähän lukuun on kerätty sellaista saatavilla olevaa todistusaineistoa, joka viittaa siihen, että pääomanliikkeiden rajoituksilla tai korkeilla tuontitulleilla voitaisiin nostaa tavallisten palkansaajien palkkoja.

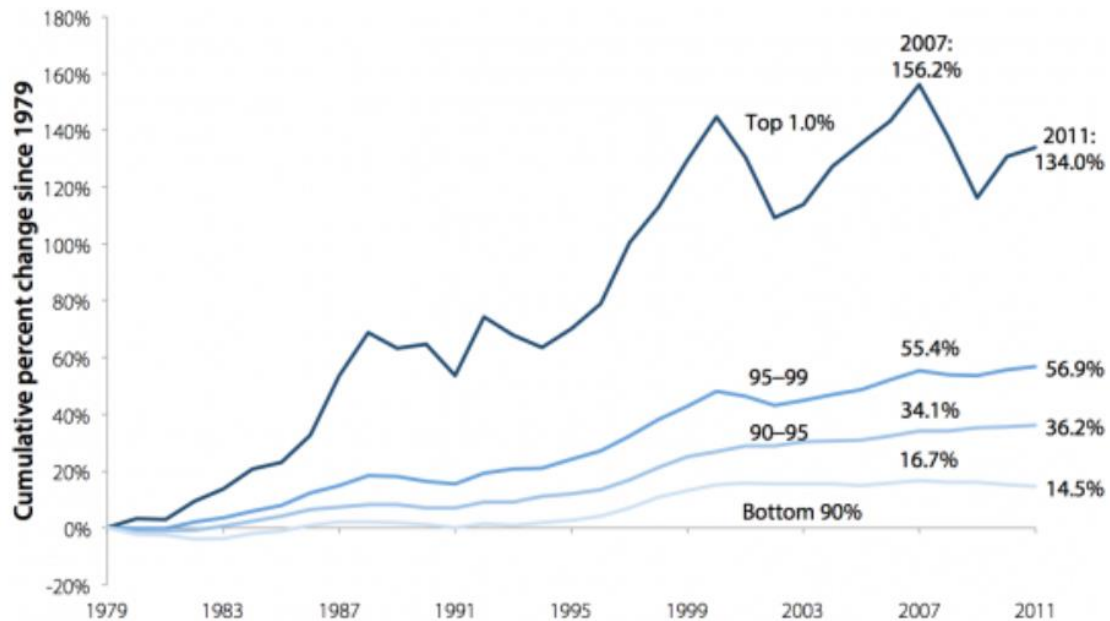
Vapaakaupan ja ulkoistamisen vaikutuksia tarkastelevissa tutkimuksissa päädytään usein siihen tulokseen, että vähän koulutetut työntekijät kärsivät vapaakaupasta ja ulkoistamisesta (Krugman 2008; Leamer 1992; Feenstra & Hanson 2001; Hummels, Jorgensen, Munch & Xiang 2011) Yhdessä tutkimuksessa nimenomaan sanotaan, että vapaakauppasopimukset estävät protektionismin käyttämisen vähän koulutettujen työntekijöiden palkkojen nostamiseksi (Leamer 1992). Toisen tutkimuksen mukaan yksi tapa, jolla palkkoja voidaan nostaa, on hylätä sellaiset vapaakauppasopimukset, jotka lisäävät yritysten valtaa ja heikentävät teollisuuden työllisyyttä. Tutkimuksen mukaan myös esimerkiksi Kiinan mukaantulo WTO:hon on alentanut vähän koulutettujen amerikkalaisten palkkoja. (Mishel, Gould & Bivens 2015)

Taloustieteilijöiden keskuudessa on siis laaja yksimielisyys siitä, että vapaakauppa ja ulkoistaminen ovat vahingollisia joillekin palkansaajille. Epäselvää on vain se, että kuinka suuri osa palkansaajista kärsii ja kuinka suuria nämä negatiiviset vaikutukset ovat.

Paul Krugmanin (2008) tutkimuksessa todettiin, että tavallinen taloustieteen oppikirjoihin perustuva kansainvälisen kaupan analyysi ennustaa, että kauppa köyhien maiden kanssa, joissa on paljon kouluttamatonta työvoimaa, johtaa palkkakehityksen heikentymiseen kouluttamattomien työntekijöiden keskuudessa rikkaassa maassa. Tämä ajatus perustuu siihen, että rikkaissa maissa on enemmän koulutettua työvoimaa kuin köyhissä maissa.

1970-luvun jälkeen tapahtunut melko heikko palkkakehitys hyvin toimeentulevien amerikkalaisten palkansaajien keskuudessa viittaa kuitenkin siihen, että todelliset hyödyt ovat menneet ennen kaikkea pääomanomistajille ja muille rikkaampaan 1%:iin kuuluville.

Cumulative change in real annual wages, by wage group, 1979–2011

Kuvio 20. Palkkojen kasvu Yhdysvalloissa eri tuloluokissa vuosina 1979-2011. (Finlo & Mishel 2013)

Tässä kuviossa alimman 90%:in 14,5%:in kasvu vuodesta 1979 selittyy osittain sillä, että nämä tulot laskivat vuodesta 1972 vuoteen 1980 (kuvio 1).

Se, että ainoastaan rikkain 1% on kasvattanut tulojaan nopeasti alimman 90%:in historialliseen kehitykseen verrattuna (kuvio 1), ei ole yllättävää, koska kuten olen aikaisemmin todennut, kansainvälisen kilpailun vaikutukset eivät nykyään koske enää pelkästään kouluttamattomia työntekijöitä (Freeman 2006).

Ennen 1970-lukua Yhdysvalloissa rikkaimman 1%:in tulo-osuus laski, mutta sen jälkeen tulo-osuus lähti rajuun nousuun. Myös monissa muissa länsimaissa rikkaimman 1%:in tulo-osuus on kehittynyt hyvin samanlaisella tavalla. Ennen 1970-lukua rikkaimman 1%:in tulo-osuus laski suuren osan 1900-luvusta, mutta sen jälkeen se on kasvanut nopeasti. (kuvio 12). Suurimmat hyödyt pääomanliikkeiden vapauttamisen jälkeisenä aikana ovat siis menneet Yhdysvalloissa pääomanomistajille, yritysjohtajille ja hyvin pienelle palkansaajien eliitille, samalla kun kaikkien muiden tulojen kehitys on ollut historialliseen kehitykseen verrattuna hyvin vaatimatonta. Ainakin historiallisen kehityksen perusteella pääomanliikkeiden rajoitus on siis yhdistettävissä siihen, että muut hyötyvät rikkaimman 1%:in kustannuksella.

Kaikissa länsimaissa rikkaimman 1%:in tulo-osuus ei ole kasvanut 1970-luvun jälkeen merkittävästi (kuvio 13), mutta OECD-maissa keskimäärin osakemarkkinat ovat kuitenkin menestyneet erittäin hyvin (kuvio 18). Richard Freeman (2006) on todennut, että köyhien maiden integroituminen maailmantalouteen on johtanut työvoiman ja pääoman välisten valtasuhteiden muuttumiseen, koska köyhissä maissa on vähemmän pääomaa. Tämä on hyödyttänyt työnantajia palkansaajien kustannuksella. Se ei tietenkään olisi ollut mahdollista, jos länsimaissa ei oltaisi harjoitettu sellaista politiikkaa, mikä mahdollistaa yrityksille ulkomaisen työvoiman käyttämisen laajassa mittakaavassa. On myös tehty tutkimus, jossa pääoman liikkeiden vapautus yhdistetään siihen, että pääomatulojen osuus taloudessa kasvaa palkkojen kustannuksella. Sen mukaan pääomatulojen osuus kokonaistuloista kasvaa ja palkkojen osuus laskee, jos on olemassa uskottava uhka siitä, että tuotantoa siirretään ulkomaille. (Furceri & Loungani 2015)

Voidaan siis sanoa, että pääomanliikkeiden rajoitusten poistamisella oli merkittävä vaikutus siihen, että osakemarkkinoiden ja tavallisten palkansaajien palkkakehityksen välille kehittyi niin suuri ero. Se, että miten tarkalleen ottaen pääomantuotot tai palkat olisivat kehittyneet, jos pääomanliikkeitä ei oltaisi koskaan vapautettu, on kuitenkin kysymys, johon on vaikea antaa mitään tarkkaa vastausta.

Ajatus siitä, että palkkakehityksen hitaus voitaisiin selittää koulutettua työvoimaa suosivalla teknologisella kehityksellä, on joutunut kovan kritiikin kohteeksi asiaan perehtyneiden tutkijoiden keskuudessa (Schmitt, Shierholz & Mishel 2013).

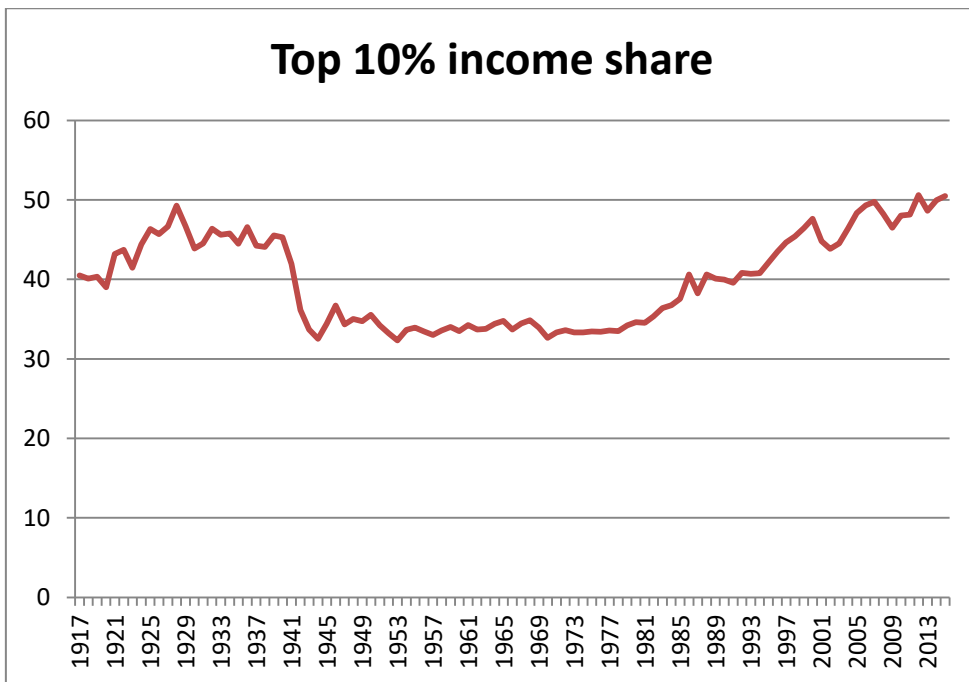
Ulkoistamisen vaikutuksia tanskalaisilla työmarkkinoilla tarkastellut tutkimus väittää, että insinöörit ja luonnontieteilijät ovat heikommassa asemassa tässä suhteessa kuin esimerkiksi matemaattisten tai yhteiskuntatieteellisten alojen tutkinnon suorittaneet työntekijät (Hummels, Jorgensen, Munch & Xiang 2011). Nopean teknologisen kehityksen pitäisi hyödyttää ennen kaikkea insinöörejä. Se, että näin ei ole käynyt, viittaa siihen, että teknologinen kehitys ei ole ollut se tärkein palkkakehitykseen vaikuttanut asia.

On myös syytä mainita, että kaikki taloustieteilijät eivät suhtaudu kritiikittömästi ajatukseen siitä, että kaupan vapauttaminen olisi myönteinen asia koko talouden kehityksen kannalta. Esimerkiksi Paul Samuelson (2004), yksi aikamme merkittävimmistä taloustieteilijöistä, on esittänyt arvioita, joiden mukaan vapaakauppa ei välttämättä johda koko talouden kannalta parhaimpaan lopputulokseen. Samuelsonin kanta on saanut tukea esimerkiksi Richard Freemanilta (2006).

Historiallisesti pääomanliikkeiden rajoitusten purkaminen (kuvio 3) on yhteydessä hitaampaan talouskasvuun (kuvio 15), kun taas esimerkiksi Yhdysvalloissa toisen

maailmansodan jälkeistä tullien laskua (kuvio 2) seurasi hyvin nopean talouskasvun aika (kuvio 16). Myös OECD-maissa talouskasvu oli hyvin nopeaa toisen maailmansodan jälkeen (kuvio 15). Tuontitullien lasku toisen maailmansodan jälkeen (kuvio 2) ei johtanut palkkojen kasvun taittumiseen (kuvio 1), toisin kuin pääomanliikkeiden sääntelyn purkaminen (kuvio 3).

Pääomanliikkeiden sääntelyn purkamista edeltävänä aikana tavallisten palkansaajien palkat kehittivät melko tarkasti samaa vauhtia kuin BKT per capita. Yhdysvalloissa vuosina 1927-1973 alimman 90%:in palkkataso kasvoi noin 2,76% vuodessa (kuvio 1). Nämä palkat siis kasvoivat nopeammin kuin BKT per capita samoina vuosina (Bureau of Economic Analysis 2016). Tämä aikakausi oli myös merkittävää taloudellisen tasa-arvoistumisen aikaa Yhdysvalloissa.

Kuvio 21. Rikkaimman 10%:in osuus tuloista Yhdysvalloissa. (The World Wealth and Income Database)

Voidaan siis sanoa, että ainakin historiallisesti tavallisten palkansaajien palkat ovat Yhdysvalloissa kasvaneet suurin piirtein samaa vauhtia kuin BKT per capita. Ennen 1970-lukua ne kasvoivat nopeammin, mutta se ei tietenkään voi jatkua ikuisesti. 1970-luvun jälkeen tuloerot alkoivat taas kasvamaan. Monissa muissa länsimaissa alimman 90%:in palkat kasvoivat toisen maailmansodan jälkeen huomattavasti nopeammin kuin Yhdysvalloissa (kuvio 7). Ja kuten aikaisemmin totesin, useissa länsimaissa rikkaimman

1%:in osuus tuloista laskee suurimman osan 1900-luvusta 1970-luvulle asti, jonka jälkeen se sitten taas lähti nousuun (kuvio 12). Niissä kuudessa maassa mistä on tilastotietoa, rikkaimman 10%:in tulo-osuus joko laskee tai pysyi melkein paikallaan vuosina 1950-1975. Sen jälkeen taloudellinen epätasa-arvo on tarkastelun kohteena olevissa maissa kasvanut. (kuvio 9)

Yhdysvalloissa BKT per capita kasvoi keskimäärin 1,71%:in vuosivauhtia vuosina 1973-2016 (kuvio 16), eli se siis kaksinkertaistui tällä aikavälillä. Jos palkkojen kehitys suhteessa BKT:n kehitykseen olisi jatkunut samanlaisena 1970-luvun jälkeen, niin silloin alimman 90%:in keskimääräinen palkkataso olisi nyt noin kaksinkertainen. Historialliseen kehitykseen verrattuna tämä on kuitenkin melko heikko kasvulukema. Vuosina 1927-1973 alimman 90%:in keskimääräinen palkkataso Yhdysvalloissa kasvoi 3,5 kertaiseksi (kuvio 1).

Länsimaisen palkkakehityksen taittuminen tapahtui 1970-luvulla (kuvio 7), samaan aikaan kun pääomanliikkeiden vapauttaminen oli käynnissä (kuvio 3). Se oli noin 25 vuotta myöhemmin kuin GATT-sopimuksen allekirjoittaminen ja sitä seurannut tuontitullien alentaminen (Krugman et al. 2015: 287-290). Tästä seuraa heti kysymys, että ovatko pääomanliikkeiden rajoitukset yksinään riittävä suoja vapaakaupan negatiivisia palkkavaikutuksia vastaan? Miten länsimaiset palkat olisivat kehittyneet, jos pääoman liikkeitä ei oltaisi vapautettu? Ja jos pääomanliikkeiden rajoitukset tuotaisiin nyt takaisin, niin minkälaiset vaikutukset sillä olisi? Pääomanliikkeiden rajoitukset voivat tarkoittaa montaa asiaa, mutta tässä yhteydessä ne tulkitaan kaiken ulkomaille investoimisen kieltämisenä.

Ennen 1970-lukua pelkät pääomanliikkeiden rajoitukset riittivät siihen, että alimman 90%:in keskimääräiset palkat kasvoivat suurin piirtein samaa vauhtia kuin BKT per capita esimerkiksi Yhdysvalloissa (kuvio 1). Tämä ei kuitenkaan välttämättä vielä tarkoita sitä, että palkkojen nopea kasvu olisi jatkunut ikuisesti. Maailma on muuttunut 1960-luvun jälkeen. Monet köyhät maat ovat tulleet kilpailukykyisiksi korkean teknologian aloilla (Freeman 2006), ja esimerkiksi Kiinalla on ilman länsimaisia sijoituksiakin fyysistä pääomaa ja kehittynyttä tuotantoteknologiaa. Heckscher-Ohlin malli ennustaa, että niin sanottu ”factor price equalization”, eli tuotannontekijöiden hintojen yhdenmukaistuminen, toteutuu ilman pääoman vapaata liikkuvuuttakin, jos erot tuotantoteknologiassa tasoittuvat. Työvoima on yksi tuotannontekijä. (Krugman et al. 2015: 116-141)

On epäselvää, mikä tämän tarkka vaikutus olisi länsimaiseen palkkakehitykseen nykytilanteessa. Saattaa kuitenkin olla, että vapaakaupan negatiivisten

palkkavaikutusten torjumiseen tarvitaan myös esimerkiksi kansainvälisen kaupan verottamista.

Aiheesta tehdyt tutkimukset todistavat sen, että protektionistisemmalla politiikalla voitaisiin nostaa ainakin joidenkin palkansaajien palkkoja. Protektionismin tarkoista vaikutuksista palkkakehitykseen ja talouskasvuun on kuitenkin hyvin vaikea todistaa mitään, koska taloustieteilijöiden keskuudessa ei ole yksimielisyyttä näistä asioista.

8. VAPAACAUPAN POLITIIKKA

Vapaakaupan ja ulkoistamisen kritiikkiin vastataan usein sillä, että vaikka ne aiheuttaisivatkin merkittäviä tulonjakovaikutuksia, niin näitä vaikutuksia voidaan kuitenkin lieventää merkittävästi verotuksen avulla. Ja näillä verotuloilla voidaan rahoittaa esimerkiksi jonkinlainen kansalaispalkka. Kysymys vapaakaupan vaikutuksista on siis myös poliittinen kysymys, ja sen takia on syytä sanoa jotain myös asiaan liittyvistä poliittisista kysymyksistä. Tässä luvussa olevat ajatukset ovat suurimmaksi osaksi pelkästään omia mielipiteitäni.

Ajatus siitä, että nykypolitiikan häviäjiä voitaisiin kompensoida verottamalla voittajia, on ongelmallinen ainakin parista syystä. Hyödyt vapaakaupasta ja vapaista pääomanliikkeistä menevät niin selvästi pääoman omistajien suuntaan (kuvio 20), että vapaakauppa lisää heidän vaikutusvaltaansa yhteiskunnassa huomattavasti. Jos kaikki päätökset verotuksesta pitää tehdä sen uhan alaisena, että se johtaa pääoman ja työpaikkojen siirtämiseen ulkomaille, niin silloin on epätodennäköisempää, että harjoitetaan hyvin voimakasta tuloeroja tasaavaa politiikkaa. Mitä aggressiivisempaa tämä veropolitiikka on, niin sitä suurempi paine on sille, että pääomaa katoaa ulkomaille. Tämä taas puolestaan heijastuu talouskasvuun. Ja näyttää siltä, että talouskasvu tulee olemaan lähitulevaisuudessa muutenkin varsin vaatimatonta (Gordon 2012; Dobbs, Madgavkar, Manyika, Woetzel, Bughin, Labaye, Liesbeth Huisman, Kashyap 2016). Kansainvälissä sopimuksissa verotuksen minimitasosta on se ongelma, että niitä rikkova maa saa siitä merkittävää taloudellista hyötyä. Ja tämän takia tällaisia maita tulee todennäköisesti aina olemaan. Kansainvälinen verokilpailu on ongelma myös silloin, kun puhutaan hyvätuloisista palkansaajista. Aina jostain löytyy maa, joka on valmis tarjoamaan alhaisempia veroja lahjakkaille ihmisille. Mielestäni on todennäköistä, että esimerkiksi Suomen kaltaisessa pienessä maassa erittäin korkeita veroasteita ei tulla koskaan näkemään, koska se johtaisi yritysten ja rikkaiden pakoon maasta. Saattaa olla, että Yhdysvalloissa nämä vaikutukset olisivat lievempiä, mutta en tiedä kuinka paljon. Hyvin suuret tuloerot ovat muutenkin ongelmallisia demokratian toimivuuden kannalta, koska poliittista vaikutusvaltaa voi ostaa median, poliittisten järjestöjen, ajatushautomoiden, kampanjalahjoitusten tai vaikka puhtaan korruption kautta.

Jos vapaakaupan ja ulkoistamisen kyseenalaistaminen ei yleisty taloustieteilijöiden keskuudessa, niin heillä on mielestäni silloin velvollisuus tehdä ihmisille selväksi se, että tavalliset ihmiset hyötyvät nykyisestä politiikasta vain silloin, jos se yhdistetään voimakkaaseen tuloeroja tasaavaan veropolitiikkaan. Itse suhtaudun kuitenkin hyvin

epäilevästi siihen, että tällä tavalla voitaisiin korjata vapaakaupan ja ulkoistamisen aiheuttamat hyvinvointitappiot tavallisille palkansaajille.

Jos protektionistista kauppapolitiikkaa aletaan toteuttamaan, niin pitää pystyä määrittelemään, että mitä se tarkalleen ottaen tarkoittaa. Mielestäni yksinkertaisin keino on kansainvälisten rahavirtojen verotus. Eli jos jokaiselle rajat ylittävälle ulospäin suuntautuvalla rahansiirrolle määrätään vero, niin se toimii sekä tuontitullina että verona ulkomaille tehtäviin sijoituksiin. Tavallinen tuontitulli koskee vain fyysisiä tuotteita, mutta tällainen vero vaikuttaisi myös erilaisten toimistotöiden ulkoistamiseen. Veron mahdollinen kokoluokka olisi todennäköisesti jossain 20%:in ja 80%:in välillä. 80%:in vero tarkoittaa siis sitä, että jos tuote ulkomailla maksaa 20 euroa, niin sen ostamiseen tarvitaan 100 euron rahansiirto, koska siitä sadasta eurosta maksetaan 80% veroa. Eli käytännössä alkuperäisen tuotteen hintaan siis tulee 400%:in tuontitulli. 80%:in vero on siis erittäin suuri vero, ja sen takia todellisuudessa veron tulisi olla maltillisempi.

Tehokkain argumentti nykyisen kaltaista lähestulkoon vapaata kauppaa vastaan on se, että kaupan verottaminen ei ole sama asia kuin kaupan lopettaminen. Me voimme silti käydä kauppaa muiden maiden kanssa, vaikka me siirtäisimmekin verotuksen painopisteen nykyisen kaltaisesta verotuksesta kansainvälisen kaupan verotukseen. Vaikka kansainvälisiä rahansiirtoja verotettaisiinkin, niin me voimme silti erikoistua tiettyihin tuotteisiin. Ja muut tuotteet voimme ostaa ulkomailta.

Pääomanliikkeiden rajoitukset ovat vaihtoehtoinen tapa lähteä ratkaisemaan kansainvälisen kaupan ongelmia. Mutta kuten aikaisemmin totesin, on epäselvää, minkälaiset vaikutukset tällä olisi nykytilanteessa. Saattaa olla, että vapaakaupan negatiivisten palkkavaikutusten torjumiseen tarvitaan muitakin keinoja.

Viimeinen asia mitä sanon nykyisen politiikan yhteiskunnallisista vaikutuksista, on se, että tämä asia ei koske pelkästään ihmisten ostovoimaa, vaan myös elämänlaatua. Yhdysvalloissa yhteys globalisaation ja esimerkiksi hyvin palkattujen tehdastyöpaikkojen vähenemisen välillä on yleisesti tunnustettu (Autor, Dorn & Hanson 2016). Vähemmän huomiota saanut aihe on se sosiaalinen hajoaminen, jota näiden työpaikkojen häviäminen on aiheuttanut. Tämä asia sai vähän aikaa sitten laajempaa huomiota kohua herättäneen tutkimuksen myötä, jonka mukaan Yhdysvalloissa keski-ikäisten valkoihoisten amerikkalaisten kuolleisuus nousi vuosina 1999-2013. Tämä nousu perustui ennen kaikkea alkoholin ja huumeiden käyttöön sekä itsemurhien yleistymiseen. Tutkimuksessa taloudellisia syitä pidettiin yhtenä mahdollisena selittäjänä. (Case & Deaton 2015)

Työpaikka ei ole vain tulon lähde, vaan se on myös keskeinen osa ihmisen elämää. Jos hyvinvointi vähenee ajan kuluessa, niin nykyistä politiikkaa on vaikeampi perustella. Talouskasvun perimmäinen tarkoitus on kuitenkin tuottaa hyvinvointia ihmisille.

9. JOHTOPÄÄTÖKSET

Monissa länsimaissa 1970-luvulla tehdyt pääomanliikkeiden vapautukset aloittivat nykymuotoisen kansainvälisen finanssikapitalismin aikakauden. Tavallisen palkansaajan palkkakehitys on monissa länsimaissa ollut tänä aikana erittäin hidasta, ja esimerkiksi Yhdysvalloissa se on käytännössä pysähtynyt kokonaan. Samaan aikaan osakemarkkinat ovat länsimaissa keskimäärin menestyneet erittäin hyvin.

Amerikkalaisista vain rikkain prosentti on saanut historialliseen kehitykseen verrattuna merkittäviä tulonlisäyksiä tänä aikana, vaikka alimman 90%:in keskimääräiset palkat kasvoivat 3,5-kertaisiksi vuosina 1927-1973. Nykyään alimman 90%:in palkkataso on samalla tasolla kuin 1970-luvun alussa. Rikkain promille on menestynyt huomattavasti paremmin kuin rikkain prosentti. Myös monissa muissa länsimaissa alimman 90%:in keskimääräiset palkat ovat nyt lähellä 1970-luvun tasoa. Merkittävä osa ihmisistä on kuitenkin jollain lailla mukana osakemarkkinoilla, joten ero palkansaajien ja pääomanomistajien välillä ei aina ole selvä.

Muut mahdolliset selitykset palkkojen hitaalle kasvulle ovat tutkimusten mukaan riittämättömiä, vaikka niillä on ehkä voinut olla jotain vaikutusta. Näyttää siis siltä, että kansainvälinen kauppa, pääomanliikkeiden vapautus ja ulkoistaminen ovat selvästi suurin syy palkkojen hitaalle kehitykselle.

Suosituin vaihtoehtoinen selitys palkkojen hitaalle kasvulle on koulutettuja työntekijöitä suosiva teknologinen kehitys. Se on kuitenkin ongelmallinen selitys monestakin syystä. Jos se pitäisi paikkansa, niin pitäisi olla joku palkansaajien ryhmä, joka olisi selvästi hyötynyt siitä. Teknologinen kehitys kasvatti palkkoja 1960-luvulla, joten miksei se olisi tehnyt niin myös 1970-luvulla? Ja tämä selitys ei myöskään sovi hyvin yhteen hidastuneen talouskasvun kanssa.

Talouskasvu on länsimaissa hidastunut selvästi 1970-luvun jälkeen. Ja viimeisten parin vuosikymmenen aikana talouskasvu on ollut hyvin matalaa, vaikka tänä aikana on tapahtunut merkittävää teknologista kehitystä. Tutkimuksissa hidasta talouskasvua pidetään mahdollisena myös tulevaisuudessa, vaikka esimerkiksi automaatioteknologiassa tapahtuu hyvin nopeaa edistystä tällä hetkellä. Asiantuntijoiden mukaan lähes puolet työpaikoista voidaan automatisoida seuraavan parin vuosikymmenen kuluessa.

Palkkojen kehitystä tarkastelevissa tutkimuksissa ennustetaan keskimäärin hyvin matalaa palkkojen kasvua länsimaissa tulevaisuudessa. Niissä usein pohditaan myös sitä, että tuleeko seuraavasta sukupolvesta köyhempi kuin edellisestä.

Taloustieteilijöiden yleinen mielipide tukee sitä ajatusta, että vähän koulutetut työntekijät kärsivät vapaakaupasta ja ulkoistamisesta, koska heille löytyy enemmän kilpailijoita ulkomailta. Nykyään kuitenkin lähes kaikenlaisia töitä ulkoistetaan, joten myös koulutetut työntekijät kohtaavat lisääntyvää kilpailua ulkomailta. Esimerkiksi asianajajien ja insinöörien töitä ulkoistetaan nykyään. Toteutunut palkkojen ja osakemarkkinoiden kehitys Yhdysvalloissa viittaa siihen, että paljon merkityksellisempi jakolinja on työvoiman ja pääoman välissä. Koulutettua työvoimaa voidaan luoda maailmaan internetkoulutuksen ja tavallisten korkeakoulujen yleistymisen aikakaudella hyvin nopeasti, mutta pääoman kasaaminen on huomattavasti pitempi prosessi.

Kansainvälisten palkkaerojen teoreettinen perustelu on erot fyysisen pääoman määrässä tai tuotantoteknologian tasossa. Kansainvälisten yritysten sisällä nämä erot kuitenkin tasoittuvat ainakin jossain määrin.

Vähän koulutettujen työntekijöiden keskuudessa Yhdysvalloissa on aikaisemmin nähty merkittäviä palkkanalennuksia, ja vastavalmistuneiden yliopistokoulutettujen työntekijöiden palkat laskivat hieman vuosina 2000-2013. Merkittävä osa työpaikoista on nykyään ulkoistettavissa, ja koulutusta vaativien työpaikkojen ulkoistaminen tietokoneiden välityksellä on asia, joka todennäköisesti tulee jatkuvasti vain lisääntymään tulevaisuudessa. Ei siis voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että myös koulutettujen työntekijöiden palkat laskevat tulevaisuudessa.

Korkeiden tuontitullien tai pääomanliikkeiden rajoitusten tarkoista vaikutuksista nykyajan länsimaisessa kontekstissa palkkojen tai koko talouden kehitykseen on vaikea todistaa mitään. Aiheesta on vähän kunnollisia tutkimuksia, ja taloustieteilijöiden keskuudessa ei vallitse yksimielisyyttä näistä asioista. Tutkimusten perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että protektionistisemmalla politiikalla voitaisiin nostaa ainakin joidenkin palkansaajien palkkoja. Ennen 1970-lukua talouskasvu oli länsimaissa nopeampaa, ja alimman 90%:in palkat kasvoivat useissa tapauksissa huomattavasti nopeammin kuin Yhdysvalloissa. Kaikki saatavilla oleva tilastotieto viittaa siihen, että ennen 1970-lukua tavallisten länsimaisten palkansaajien palkat kasvoivat pitkällä aikavälillä keskimäärin suurin piirtein samaa vauhtia kuin BKT per capita. Jos tämä yhteys voidaan palauttaa protektionistisemmalla politiikalla, niin pitkällä aikavälillä vaikutukset palkkoihin ovat erittäin merkittäviä. Varsinkin jos tulevaisuudessa talouskasvu kiihtyy. Suurimmat hyödyt länsimaissa pääomanliikkeiden vapautuksen jälkeisenä aikana ovat menneet pääomanomistajille. Oleellinen kysymys on se, että kuinka kauan nämä pääomatulot olisivat voineet kasvaa nopeammin kuin palkat, jos tämä pääoma oltaisiin voitu sijoittaa vain länsimaisiin työntekijöihin.

Historiallisesti teknologinen kehitys on johtanut palkkojen kasvuun, mutta 1970-luvun alun jälkeen yhteys esimerkiksi tavallisen amerikkalaisen palkansaajan palkkakehityksen ja toisaalta teknologisen kehityksen, talouskasvun, maailmantalouden kasvun ja koko talouden tuottavuuden kehityksen välillä hävisi. Avoimessa taloudessa näillä asioilla ei selvästikään tarvitse olla mitään vaikutusta tavallisten palkansaajien ostovoiman kehitykseen. Tutkimukset viittaavat siihen, että näillä asioilla ei ole vaikutusta palkkakehitykseen tulevaisuudessakaan.

Finanssikriisiä edeltävinä vuosina kulutuksen kasvu Saharan eteläpuolisessa Afrikassa oli niin vaatimatonta, että tämä viittaa siihen, että kaikista vähiten kehittyneimmät maat eivät saa samanlaisia hyötyjä vapaakaupasta kuin esimerkiksi jotkut Aasian maat. Köyhyyden vähentämistä ei siis välttämättä voida pitää hyvänä argumenttina nykyisen politiikan puolesta, jos katsotaan sen todellisia seurauksia.

Vapaakaupan ja ulkoistamisen ongelmiin tarjotaan usein ratkaisuksi ajatusta siitä, että häviäjiä voidaan kompensoida verottamalla voittajia. Hyödyt menevät kuitenkin ennen kaikkea pääoman omistajille, yritysjohtajille ja hyvin pienelle palkansaajien eliitille. On kyseenalaista, kuinka paljon tällaista verotusta voidaan tehdä kansainvälisen verokilpailun takia.

Näitä ongelmia voidaan lähteä ratkaisemaan esimerkiksi kansainvälisten rahansiirtojen verotuksella tai vaihtoehtoisesti pääoman liikkeen rajoituksella. Itse suhtaudun epäilevästi siihen, että esimerkiksi Suomen kaltaisessa pienessä rikkaassa maassa pääomanliikkeiden rajoitukset ratkaisisivat kaikki vapaakaupan ongelmat. Perustelut pääomanliikkeiden vapautukselle ovat huomattavasti heikommat kuin kaupan vapautukselle, ja hyödyt pääomanliikkeiden vapautuksesta menevät ennen kaikkea pääomanomistajille. Sen takia itse pidän pääomanliikkeiden rajoituksia kuitenkin yhtenä varteenotettavana vaihtoehtona nykytilanteessa. Pääomanliikkeitä voi rajoittaa monella eri tavalla. Se ei välttämättä tarkoita kaiken ulkomaille investoimisen kieltämistä. Esimerkiksi ulkoistamista voidaan rajoittaa tai verottaa jollain tavalla, ilman että sitä kielletään kokonaan.

Paras argumentti nykyisen kaltaista kauppapolitiikkaa vastaan on se, että kaupan ja kansainvälisten yritysten verottaminen ei ole sama asia kuin niiden lopettaminen. Kansainvälinen kauppa, ja myös ulkoistaminen, ovat mahdollisia, vaikka niitä verotettaisiinkin. Kansainvälinen kauppa tuottaa myös todellisia etuja, ja siksi sitä ei kannata verottaa liikaa. Näihin etuihin kuuluu esimerkiksi tuotevalikoiman laajentuminen, yritysten hinnoitteluvoiman väheneminen, tuotteiden laadun paraneminen ja tuotannon tehostuminen.

Tällä hetkellä mikään ei viittaa siihen, että palkkojen hitaaseen kasvuun tulee mitään parannusta vielä pitkään aikaan, ainakaan jos politiikassa ei tapahdu muutoksia. Poliittisen ilmapiirin muutos globalisaatiokriittisempään suuntaan ja automaatioteknologian nopea kehitys tekevät kuitenkin tulevan palkkakehityksen ennustamisesta hyvin vaikeaa. Jää nähtäväksi, minkälaisia vaikutuksia näillä asioilla on tulevaisuudessa. Jos tutkimuksissa tehdyt ennustukset pitävät paikkansa, niin esimerkiksi Yhdysvalloissa se tarkoittaa sitä, että tavallisten palkansaajien palkat voivat vuonna 2035 olla hyvin lähellä 1970-luvun tasoa. Eikä senkään jälkeen ole mitään takeita palkkojen kasvusta. Maailmassa tulee olemaan vielä pitkään miljardeja köyhiä ihmisiä, jotka kilpailevat länsimaisten yritysten luomista työpaikoista. Ulkoistamisen aiheuttama ongelma länsimaalaisille palkansaajille ei siis näytä olevan poistumassa vielä pitkään aikaan. Jos näiden palkkojen kasvuun tulee yli 65 vuoden tauko, niin se vaikeuttaa huomattavasti nykyisen politiikan puolustamista.

LÄHDELUETTELO

- Alfaro, Laura, Sebnem Kalemli-Ozcan & Vadym Volosovych (2003). Why doesn't capital flow from rich to poor countries? An empirical investigation [online]. Frankfurt: European Central Bank [siteerattu 18.11.2016].
 Saatavana World Wide Webistä:
<https://www.ecb.europa.eu/events/pdf/conferences/ecbimf/paper.volosovych.pdf>
- Alvaredo, Facundo, Anthony B. Atkinson, Thomas Piketty & Emmanuel Saez (2013). The top 1% in international and historical perspective. *Journal of Economic Perspectives* 27:3 [online] [siteerattu 15.1.2017]. 3-20.
 Saatavana World Wide Webistä:
<http://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.27.3.3>
- Autor, David H., David Dorn & Gordon H. Hanson (2016). The China shock: learning from labor market adjustment to large changes in trade [online]. Working paper no. 21906. Cambridge: National Bureau of Economic Research [siteerattu 13.12.2016]. Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.nber.org/papers/w21906>
- Baldwin, Richard & Frederic Robert-Nicoud (2007). Offshoring: general equilibrium effects on wages, production and trade [online]. Working paper no. 12991. Cambridge: National Bureau of Economic Research [siteerattu 17.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.nber.org/papers/w12991.pdf>
- BBC [online] (2014). The surgeon who operates from 400km away. 16.3.2014 [siteerattu 29.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.bbc.com/future/story/20140516-i-operate-on-people-400km-away>
- BBC [online] (2012). Where are you on the global pay scale? 29.3.2012 [siteerattu 18.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.bbc.com/news/magazine-17512040>
- Bhagwati, Jagdish & Vivek Dehejia (1993). Free trade and wages of the unskilled: Is Marx striking again? [online]. Discussion paper no. 672. American Enterprise Institute [siteerattu 18.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä:

http://www.columbia.edu/cu/libraries/inside/working/Econ/ldpd_econ_9394_672.pdf

Blinder, Alan (2007). How many US jobs might be offshorable? [online]. CEPS working paper no. 142. Princeton University [siteerattu 7.2.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <https://www.princeton.edu/ceps/workingpapers/142blinder.pdf>

Broda, Christian & David E. Weinstein (2004). Globalization and the Gains From Variety [online]. Working paper no. 10314. Cambridge: National Bureau of Economic Research [siteerattu 12.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.nber.org/papers/w10314>

Bureau of Economic Analysis (2016) (database) [online]. [noudettu: 9.3.2017] Saatavana World Wide Webistä: <https://www.bea.gov/>

Case, Anne & Angus Deaton (2015). Rising morbidity and mortality in midlife among white non-hispanic americans in the 21st century [online]. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America [siteerattu 15.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.pnas.org/content/112/49/15078.full.pdf>

Cullison, William E. (1989). The U.S productivity slowdown: what the experts say. [online]. Federal Reserve Bank of Richmond [siteerattu 25.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: https://www.richmondfed.org/-/media/richmondfedorg/publications/research/economic_review/1989/pdf/er750402.pdf

CNBC [online] (2015). Half of Americans Avoid the Stock Market. 9.4.2015 [siteerattu 18.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.cnbc.com/2015/04/09/half-of-americans-avoid-the-stock-market.html>

CNBC [online] (2014). Outsourced R&D: The threat to American innovation. 7.8.2014 [siteerattu 18.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.cnbc.com/2014/08/07/outsourced-rd-the-threat-to-american-innovation.html>

Dobbs, Richard, Anu Madgavkar, James Manyika, Jonathan Woetzel, Jacques Bughin, Eric Labaye, Huisman & Pranav Kashyap (2016). Poorer than their parents? Flat or falling incomes in advanced economies [online]. McKinsey Global Institute [siteerattu 13.2.2017]. Saatavana World Wide Webistä:

<http://www.mckinsey.com/global-themes/employment-and-growth/poorer-than-their-parents-a-new-perspective-on-income-inequality>

Federal Reserve Bank of St. Louis (2016). FRED Economic Data (database) [online]. [noudettu: 25.11.2016] Saatavana World Wide Webistä: <https://fred.stlouisfed.org/>

Feenstra, Robert C. & Gordon H. Hanson (2001). Global production sharing and rising income inequality: a survey of trade and wages. [online]. University of California. [siteerattu 15.1.2017]. Saatava World Wide Webistä: <http://cid.econ.ucdavis.edu/Papers/pdf/Survey-Feenstra-HansonREV.pdf>

Finlo, Nicholas & Lawrence mishel (2013). Earnings of the top 1.0 percent rebound strongly in the recovery [online]. Washington DC: Economic Policy Institute [siteerattu 18.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.epi.org/publication/ib347-earnings-top-one-percent-rebound-strongly/>

Forbes [online] (2013). Why Apple sends all iPhones and iPads by air: It's cheaper. 24.12.2013. [siteerattu 18.11.2016] Saatavana World Wide Webistä: <http://www.forbes.com/sites/timworstall/2013/12/24/why-apple-sends-all-iphones-and-ipads-by-air-its-cheaper/#2578b83f5cfd>

Forbes [online] (2016). 3 reasons to believe the singularity is near. 3.6.2016. [siteerattu 25.11.2016] Saatavana World Wide Webistä: <http://www.forbes.com/sites/gregsatell/2016/06/03/3-reasons-to-believe-the-singularity-is-near/#1453f29f1cbe>

Frey, Carl Benedikt & Michael A. Osborne (2013). The future of unemployment: How susceptible are jobs to computerisation? [online]. Oxford: Oxford University [siteerattu 18.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf

Freeman, Richard (2006). The great doubling: the challenge of the new global labour market [online]. [siteerattu 7.2.2017] Saatava World Wide Webistä: https://eml.berkeley.edu/~webfac/eichengreen/e183_sp07/great_doub.pdf

Furceri, Davide & Prakash Loungani (2015). Capital account liberalization and inequality [online]. Working paper no. 15243. International Monetary Fund [siteerattu 15.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15243.pdf>

- Gabaix, Xavier & Augustin Landier (2006). Why has CEO pay increased so much? [online]. Working paper no 12365. Cambridge: National Bureau of Economic Research [siteerattu 17.12.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.nber.org/papers/w12365.pdf>
- Gardiner, Laura (2016). Stagnation generation [online]. Resolution Foundation [siteerattu 7.2.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.resolutionfoundation.org/app/uploads/2016/07/Intergenerational-Commission-launch-document-2.pdf>
- Ghosh, Atish R. & Mashvash S. Qureshi (2016). What's in a name? That which we call capital controls [online]. Working paper no. 1625. International Monetary Fund [siteerattu 25.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2016/wp1625.pdf>
- Gordon, Robert J. (2012). Is U.S. economic growth over? Faltering innovation confronts the six headwinds [online]. Working paper no. 18315. Cambridge: National Bureau of Economic Research [siteerattu 18.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: http://www.nber.org/papers/w18315.pdf?new_window=1
- Hummels, David, Rasmus Jorgensen, Jakob R. Munch & Chong Xiang (2011). The wage effects of offshoring: evidence from Danish matched worker-firm data [online]. Working paper no. 17496. Cambridge: National Bureau of Economic Research [siteerattu 9.12.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.nber.org/papers/w17496.pdf>
- Jones, Charles I. (2015). The facts of economic growth [online]. Stanford Graduate School of Business. [siteerattu 25.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <http://web.stanford.edu/~chadj/facts.pdf>
- Krugman, Paul R. (2008). Trade and wages, reconsidered [online]. Brookings papers on economic activity. Princeton University. [siteerattu 15.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2008/03/2008a_bpea_krugman.pdf
- Krugman, Paul R. (2009). US tariff history [online]. The Conscience of a Liberal. 7.11.2009 [siteerattu 25.11.2016]. The Opinion Pages. Saatavana World Wide Webistä: <http://krugman.blogs.nytimes.com/2009/11/07/us-tariff-history/>

- Krugman, Paul R. (2015). Liberals and wages [online]. The Conscience of a Liberal. 17.7.2015 [siteerattu 12.2.2017]. The Opinion Pages. Saatavana World Wide Webistä: https://www.nytimes.com/2015/07/17/opinion/paul-krugman-liberals-and-wages.html?_r=0
- Krugman, Paul R., Maurice Obstfeld & Marc J. Melitz (2015). International Economics: Theory and Policy. 10. painos. Harlow: Pearson Education.
- Lakner, Christoph & Branko Milanovic (2013). Global income distribution: from the fall of the Berlin wall to the great recession [online]. Policy research working paper 6719. The World Bank [siteerattu 15.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/16935/WPS6719.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Leamer, Edward E. (1992). Wage effects of a U.S. – Mexican free trade agreement [online]. Working paper no. 3991. Cambridge: National Bureau of Economic Research [siteerattu 19.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.nber.org/papers/w3991.pdf>
- McCann, Fergal (2008). Outsourcing and firm productivity [online]. University College Dublin [siteerattu 17.2.2017]. Saatavana World Wide Webistä: http://www.fiw.ac.at/fileadmin/Documents/FOKO_II/McCann.pdf
- Mischel, Lawrence, Elise Gould & Josh Bivens (2015). Wage stagnation in nine charts [online]. Washington DC: Economic Policy Institute [siteerattu 19.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.epi.org/publication/charting-wage-stagnation/>
- Neely, Christopher J. (1999). An Introduction to capital controls [online]. Federal Reserve Bank of St. Louis [siteerattu 25.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä: <https://research.stlouisfed.org/publications/review/99/11/9911cn.pdf>
- Nolan, Brian, Max Roser & Stefan Thewissen (2016). GDP per capita versus median household income: what gives rise to divergence over time? [online]. Working paper no. 201603. University of Oxford [siteerattu 17.1.2017]. Saatavana World Wide Webistä: <https://stefanthewissen.files.wordpress.com/2015/08/nolan-et-al-2016-gdp-per-capita-versus-median-household-income-inet-wp.pdf>

- PBS [online] (2013). The rise of american consumerism [siteerattu 17.1.2017]
 Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/general-article/tupperware-consumer/>
- Peri, Giovanni (2014). Do immigrant workers depress the wages of native workers? [online]. University of California [siteerattu 19.11.2016].
 Saatavana World Wide Webistä: <http://wol.iza.org/articles/do-immigrant-workers-depress-the-wages-of-native-workers-1.pdf>
- Prasch, Robert E. (1996). Reassessing the theory of comparative advantage. Review of Political Economy 8:1 [online] [siteerattu 25.11.2016]. 37-55.
 Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.econ.tcu.edu/harvey/5443/prasch.pdf>
- Rosenfeld, Jake, Patrick Denise & Jennifer Laird (2016). Union decline lowers wages of non-union workers [online]. Washington DC: Economic Policy Institute [siteerattu 19.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.epi.org/files/pdf/112811.pdf>
- Samuelson, Paul A. (2004). Where Ricardo and Mill rebut and confirm arguments of mainstream economists supporting globalization. Journal of Economic Perspectives. 18:3 [online] [siteerattu 25.11.2016], 135-146 Saatavana World Wide Webistä:
<http://www2.hawaii.edu/~noy/362texts/samuelson.pdf>
- Schmitt, John, Heidi Shierholz & Lawrence Mishel (2013). Don't blame the robots [online]. Washington DC: Economic Policy Institute [siteerattu 15.1.2017].
 Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.epi.org/publication/technology-inequality-dont-blame-the-robots/>
- Siegel, Jeremy J. (2014). Stocks for the long run. 5. painos. New York: McGraw-Hill Education.
- The Atlantic [online] (2013). How Wall Street devoured corporate America. 5.3.2013. [siteerattu 17.1.2017] Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.theatlantic.com/business/archive/2013/03/how-wall-street-devoured-corporate-america/273732/>
- The Economist [online] (2013). Nearly 1 billion people have been taken out of extreme poverty in 20 years. The world should aim to do the same again.

1.6.2013 [siteerattu 12.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.economist.com/news/leaders/21578665-nearly-1-billion-people-have-been-taken-out-extreme-poverty-20-years-world-should-aim>

The Economist [online] (2016). Oil price and Russian Politics: a history. 21.1.2016 [siteerattu 18.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä:<http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2016/01/red-and-black>

The Economist [online] (2013). Herd Instinct 17.1.2013 [siteerattu 18.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä:<http://www.economist.com/news/special-report/21569575-companies-need-think-more-carefully-about-how-they-offshore-and-outsource-herd-instinct>

The Economist [online] (2010). Offshoring your lawyer. 12.12.2010 [siteerattu 18.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.economist.com/node/17733545>

The New York Times [online] (2004). Microsoft expands operations in India. 16.11.2004. [siteerattu 18.11.2016] Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.nytimes.com/2004/11/16/business/worldbusiness/microsoft-expands-operations-in-india.html>

The World Bank (2016). World DataBank (database) [online]. [noudeutu: 20.1.2017] Saatavana World Wide Webistä: <http://data.worldbank.org/>

The World Wealth and Income Database (2016). (database) [online] [noudeutu: 25.11.2016] Saatavana World Wide Webistä: <http://www.wid.world/>

Tupy, Marian L. [online] (2006). Free trade benefits all. Cato Institute. 3.1.2005 [siteerattu 26.11.2016] Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.cato.org/publications/commentary/free-trade-benefits-all>

YLE [online] (2013). Yritys siirsi tehtaansa Kiinasta Suomeen tehokkuuden perässä. 5.3.2013 [siteerattu 12.11.2016]. Saatavana World Wide Webistä:
<http://yle.fi/uutiset/3-6524399>